

Ministerul Educației al Republicii Moldova

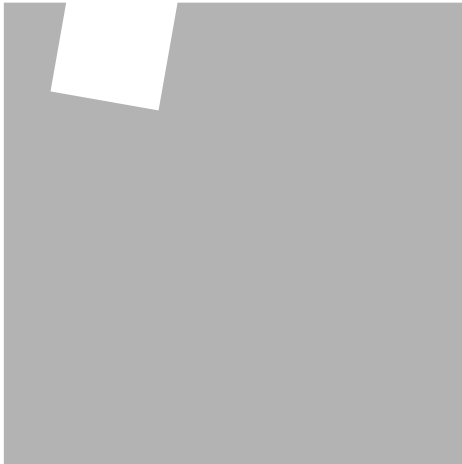
CURRICULUM
NAȚIONAL
NAȚIONAL

УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

Курікулум для X–XII класів

Știința, 2010

Aprobat: la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, proces verbal nr. 10 din 21 aprilie 2010; prin ordinul Ministerului Educației nr. 244 din 27 aprilie 2010

Elaborat în cadrul Proiectului „Modernizarea și implementarea curriculumului din învățământul secundar general și dezvoltarea standardelor educaționale din perspectiva școlii prietenoase copiilor”, finanțat de Reprezentanța UNICEF în Republica Moldova.

Editat în cadrul Proiectului „Educația de calitate în mediul rural din Moldova”, finanțat de Banca Mondială.

Автори модернізованого курікулума: *Нікітченко Алла*, доктор педагогії, старший консультант Міністерства просвіти РМ – координатор; *Кожухар Катерина*, доктор педагогії, старший науковий співробітник АН РМ (українська мова); *Туницька Марина*, доктор педагогії, конференціар Бельцького державного університету ім. А. Руссо (українська мова); *Рокіцька Людмила*, учитель української мови і літератури першої категорії Теоретичного Ліцею ім. І.С. Нечуя-Левицького м. Кишинєва (українська література); *Грибовська Светлана*, учитель української мови і літератури першої категорії Теоретичного Ліцею ім. Т. Шевченка, м. Бричєнь (українська література).

Автори курікулума: *Нікітченко Алла*, доктор педагогії, старший консультант Міністерства просвіти РМ – координатор; *Кожухар Катерина*, доктор педагогії, старший науковий співробітник АН РМ (українська мова); *Туницька Марина*, доктор педагогії, конференціар Бельцького державного університету ім. А. Руссо (українська мова); *Чорновалова Алла*, учитель української мови і літератури вищої категорії Теоретичного Ліцею ім. М. Коцюбинського м. Кишинєва (українська література).

Corector: *Tatiana Bolgar*

Redactor tehnic: *Nina Duduciuc*

Machetare computerizată: *Anatol Andrițchi*

Copertă: *Vitalie Ichim*

Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința,

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova;

tel.: (+373 22) 73-96-16; fax: (+373 22) 73-96-27;

e-mail: prini@stiinta.asm.md

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Українська мова і література: Курікулум для 10-12 класи / Min. Educației al Rep. Moldova.

– Ch.: Î.E.P. Știința, 2010 (Tipografia „Elena V.I.” SRL). – 52 p. – (Curriculum național)

Bibliogr.: p. 51–52 (39 tit.)

ISBN 978-9975-67-666-3

811.161.2+821.161.2.09(073.3)

Imprimare la Tipografia „Elena V.I.” SRL, str. Academiei, 3;

MD-2028, Chișinău, Republica Moldova

© Ministerul Educației al Republicii Moldova. 2010

© Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința. 2010

ISBN 978-9975-67-666-3

ВСТУП

Українська мова і література – предмет комунікативно-лінгвістичного циклу, який вивчається в X–XII класах як окремий предмет у ліцеї з іншою мовою навчання. Навчання рідної мови етнічними українцями як мови національної меншини є важливою частиною мовної освіти, яка відображає мовну політику щодо національних меншин в країні і ґрунтується на чинній Конституції Республіки Молдова, низці законів і підзаконних актів та міжнародних конвенціях, у тому числі і Рамковій конвенції про захист національних меншин. Освітні заклади Республіки Молдова покликані сприяти збереженню, розвитку мови, культури української національної меншини і водночас забезпечувати такий рівень володіння державною мовою, який гарантує учням інтеграцію в молдавське суспільство.

Новий час, новий етап розвитку країни, поглиблення процесів демократизації, гуманізації, ствердження людської гідності, національної самоідентифікації, толерантного ставлення до інших народів та їхніх культур висувають свої вимоги до модернізації освіти, особливо до освіти мовної та літературної. Саме тому потребує постійного оновлення і вдосконалення державний курікулум з української мови і літератури для ліцеїв – нормативний організаційно-методичний документ, розроблений відповідно до стандартів предмета і загальної стратегічної спрямованості освіти в Республіці Молдова. В освітніх стандартах з української мови і літератури викладені базові компетенції, яких мають досягти ліцеїсти на кінець навчання. Мета курікулума – конкретизувати освітні завдання і напрямки поетапно, тобто по класах.

Модернізація ліцейської освіти розглядається нині на основі компетентнісної парадигми. Прагнення відійти від засилля окремих, часткових знань, умінь і навичок виявляється в розробці поняття стрижневих, міжпредметних, базових навчальних компетенцій, які враховують зв'язки між елементами системи. Стрижневі компетенції передбачають готовність використовувати засвоєні знання, навчальні уміння і навички, способи діяльності для розв'язання практичних, пізнавальних, комунікативних завдань. Вони виявляються у здатності самостійно оцінювати ситуацію, усвідомлювати проблему і планувати дії, необхідні для її вирішення, контролювати й оцінювати їх виконання. Саме сформованість стрижневих компетенцій є найголовнішим свідченням якості освіти. Навчання на основі компетентнісної парадигми передбачає його спрямованість передусім на формування комунікативної компетенції як важливої складової ключових компетентностей.

Відповідно до стандарту, з урахуванням Загальноєвропейських рекомендацій щодо мовної освіти завданнями освітньої галузі в ліцеї є подальший розвиток базових лексичних, граматичних, культуромовних, стилістичних, орфоепічних, правописних субкомпетенцій на основі узагальнення й поглиблення знань учнів про мову як суспільне явище, вироблення комунікативних компетенцій ефективного спілкування в різних життєвих ситуаціях.

Курікулум складається з двох частин – I. «Українська мова» і II. «Українська література» – і призначається викладачам ліцеїв, авторам і укладачам про-

грам, підручників, методичних посібників тощо. Курікулум містить: **I. Дидактичну концепцію предмета; II. Стрижневі загальнонавчальні компетенції; III. Міжпредметні компетенції; IV. Специфічні навчальні компетенції V. Розподіл тем по класах та за годинами; VI. Субкомпетенції, одиниці змісту, орієнтовні види навчальної та оцінювальної діяльності для забезпечення субкомпетенцій по класах; VII. Стратегії навчання; VIII. Стратегії оцінювання. X. Бібліографічний список.**

У пропонуваному курікулумі для X–XII класів ліцеїв додержано принципу наступності з відповідним курікулумом для гімназичної ланки і накреслено нові, ускладнені завдання щодо мовленнєвої, мовної та літературознавчої компетенції ліцеїстів

Навчальний предмет «Українська мова і література»

Українська мова та література						
Статус предмета	Курікулум-на область знань	Клас	Кількість годин на тиждень		Загальна кількість годин на рік	
			Українська мова	Українська література	Українська мова	Українська література
Обов'язковий	Мова та спілкування	X	1	3 (гуманит. профіль) 2 (реальний профіль)	34	102/68
Обов'язковий	Мова та спілкування	XI	1	3 (гуманит. профіль) 2 (реальн. профіль)	34	102/68
Обов'язковий	Мова та спілкування	XII	1	3 (гуманит. профіль) 2 (реальн. профіль)	34	102/68

«УКРАЇНСЬКА МОВА»

I. ДИДАКТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ

Освітньо-виховне значення рідної мови визначається соціальними функціями мови як основного засобу спілкування між людьми, мислення, здобуття знань, саморозвитку й самозбагачення.

Опановуючи рідну мову, учень пізнає свій внутрішній світ, переймає досвід поколінь, вбирає культуру людства, народів, що її оточують, формується як особистість. На основі української мови й через неї формується національна самосвідомість, почуття національної гідності, приналежності до свого народу, що набуває особливого значення в умовах проживання в діаспорі.

Поглиблене вивчення рідної мови дає змогу забезпечити мовленнєвий і мовний розвиток ліцеїстів, активізувати їхню розумову діяльність, удосконалити уміння спостерігати, аналізувати, систематизувати, робити висновки, формувати у них навички самостійно здобувати знання, працювати з довідковою літературою, словниками.

Мета навчання української мови в ліцейській ланці визначається соціальним замовленням суспільства, орієнтованого на забезпечення прав української етнічної спільноти вивчати і розвивати рідну мову і культуру на теренах Республіки Молдова, сучасною концепцією предмета, її провідними ідеями, серед яких чільне місце посідає ідея практичної, комунікативної спрямованості навчання.

Мета навчання рідної мови полягає у вихованні творчої особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності (слуханні, читанні, говорінні, письмі), у різноманітних сферах (суспільній, культурно-освітній, побутовій), формах (усній і письмовій), видах (монологічному, діалогічному), жанрах і стилях, тобто в забезпеченні її всебічної мовленнєвої компетенції.

Визначена мета конкретизується у відповідних завданнях комунікативно спрямованого курсу української мови, а саме:

1) розвинути й закріпити в ліцеїстів повагу й любов до рідної мови, формувати їхній духовний світ, ціннісні орієнтації, впливати на світоглядні уявлення через слово, шляхом збагачення активного і пасивного словника;

2) всебічно розвивати мовлення ліцеїстів – удосконалювати уміння і навички в усіх видах мовленнєвої діяльності;

3) поглибити й систематизувати знання з усіх розділів української мови, допомогти оволодіти нормами літературної мови, усунути недоліки, спричинені інтерферуючим впливом діалекту, навчити вільно користуватися всіма багатствами виражальних засобів української мови;

4) виробити міцні орфографічні й пунктуаційні навички;

5) розвинути інтелектуальні сили старшокласників, удосконалити загальнонавчальні уміння і навички (організаційні, загальнопізнавальні, контрольно-оцінні).

Відповідно до визначеної мети та пріоритетних принципів навчання – єдності навчання, виховання і розвитку, гуманізації і демократизації освіти – визначається зміст предмета та основні напрямки навчання. Зміст предмета повинен охоплювати матеріал, необхідний для:

– формування мовленнєвої компетенції, тобто оволодіння основними видами мовленнєвої діяльності, культурою мовленнєвої поведінки;

– формування мовної компетенції, тобто засвоєння знань мовної системи, уміння користуватися ними в процесі спілкування, дотримуючи норм мовлення на всіх рівнях;

– формування етнокультурознавчої компетенції, засвоєння найважливіших відомостей з народознавства, історії, культури, звичаїв українського народу, в тому числі й українців Молдови, братнього молдовського народу, культурних здобутків народів світу;

– оволодіння узагальненими методами і прийомами мислительної діяльності; усвідомлення структури власної пізнавальної діяльності, формування процедур творчої діяльності.

У X–XI класах передбачено поглиблене повторення й узагальнення знань з усіх розділів науки про мову, що дає можливість, по-перше, систематизувати знання

ліцеїстів з фонетики, лексикології, фразеології, словотвору, морфології, синтаксису, а також з теорії мовлення; по-друге, усунути прогалини в знаннях з правопису й зміцнити навички грамотного письма і по-третє, зосередити увагу на найбільш складних питаннях культури мовлення і тим самим підготувати ліцеїстів до завершального курсу XII класу «Основи стилістики і культури мовлення».

На ліцейському етапі мовної освіти значну увагу слід приділити практичному засвоєнню курсу, зосередити зусилля на формуванні умінь застосовувати набуті знання, приділяти більше уваги функціональному аспекту вивчених мовних одиниць, їхній семантиці, особливостям уживання. Кожне мовне явище (фонетичне, лексичне, морфологічне, синтаксичне) потрібно опрацьовувати з точки зору його застосування в практичному мовленні. З цією метою мають широко практикуватися аналіз зразкових текстів, конструювання, трансформація, редагування, мовний експеримент, тобто такі види діяльності, які сприяють, з одного боку, поглибленому засвоєнню теоретичних відомостей, з іншого, забезпечують розвиток мовного чуття ліцеїстів, викликають потребу вдосконалювати власне усне й писемне мовлення.

Ліцеїсти мають добре володіти вміннями і навичками роботи з навчальною, науковою і довідковою літературою, складати конспекти, анотації, рецензії, реферати, готувати й виголошувати доповіді на суспільно-політичні, морально-етичні, лінгвістичні теми.

II. СТРИЖНЕВІ ЗАГАЛЬНОНАВЧАЛЬНІ КОМПЕТЕНЦІЇ

Компетенція – цілісна, інтегрована сукупність (система знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень), здобутих учнями в процесі учіння і мобілізованих за потреби їх застосування, адаптованих до вікових особливостей та когнітивного рівня ліцеїста для вирішення завдань, з якими він може зіткнутися в процесі життєдіяльності.

Стрижневі компетенції мають високий ступінь узагальнення. Основи стрижневих компетенцій закладаються на початковому і гімназичному етапі освіти і вдосконалюються впродовж ліцейського етапу.

На кінець XII класу ліцеїст має оволодіти наступними стрижневими компетенціями:

- *організаційними*: усвідомлювати і визначати мотиви і мету власної пізнавальної життєтворчої діяльності;
- *загальнопізнавальними*: аналізувати мовні та позамовні поняття, явища, закономірності; порівнювати, систематизувати, узагальнювати, конкретизувати їх; робити висновки на основі спостережень; уміти виділяти головне з-поміж другорядного; моделювати мовні та позамовні поняття, явища, закономірності.
- *творчими*: уявляти словесно описані предмети і явища, фантазувати на основі сприйнятого; прогнозувати подальший розвиток певних явищ; переносити раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію; помічати і формулювати проблеми в процесі навчання і життєтворчості; усвідомлювати будову предмета вивчення; робити припущення щодо способу розв'язання певної проблеми, до-

бирати аргументи для його доведення; спростовувати хибні припущення і твердження.

– *естетико-етичними*: помічати і цінувати красу в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, у вчинках людей і результатах їхньої діяльності; критично оцінювати відповідність своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам, усувати помічені невідповідності; виявляти здатність поставити себе на місце іншої людини; прощати образи знайомим і незнайомим.

– *контрольно-оцінними*: оцінювати проміжні і кінцеві результати пізнавальної діяльності, робити відповідні корективи.

III. МІЖПРЕДМЕТНІ КОМПЕТЕНЦІЇ

Важливим на ліцейському етапі є принцип вивчення мови в міжрівневих, внутрішньорівневих і міжпредметних зв'язках, що передбачає врахування того, що мова є складною багаторівневою системою мовних одиниць, тісно пов'язаних між собою. Урахування цих зв'язків під час вивчення української мови дасть учням змогу усвідомити мову як систему, що постійно розвивається, удосконалюється, збагачується, а також осмислити внутрішні закономірності кожного рівня мови.

Міжпредметні компетенції реалізуються через формування комунікативної, мовної, мовленнєвої, прагматичної, етнокультурознавчої компетентності ліцеїстів на ґрунті свідомого опанування мовної і мовленнєвої теорій у курсі української мови і літератури та під час вивчення інших мов – російської (мови навчання), румунської – державної мови, іноземних мов, а також таких предметів гуманітарного циклу, як історія, у т.ч. «Історія, культура і традиції українського народу», російська і всесвітня література, громадянське виховання, морально-етичне виховання.

IV. СПЕЦИФІЧНІ КОМПЕТЕНЦІЇ

Специфічні компетенції предмета мають двобічну структуру, яка обумовлена характером предмета «Українська мова і література».

Українська мова

На кінець XII класу учень:

1.1. Сприймає повноцінно на слух різноманітні види повідомлень в безпосередньому спілкуванні, по радіо, телевізору, по телефону тощо. Оцінює прослуханий текст з точки зору орфоепічної норми сучасної української мови.

1.2. Читає швидко і виразно тексти усіх стилів української мови. Розуміє, коментує інформацію з прочитаного тексту.

1.3. Говорить вільно, дотримуючись орфоепічних, лексичних, граматичних і стилістичних норм української літературної мови і українського етикету; орієнтується в мовленнєвій ситуації або сам створює ситуацію спілкування.

- Усвідомлює особливості текстів, призначених для різноманітних соціокультурних сфер спілкування.

- Використовує доречно адекватні мовні засоби відповідно до мети, теми і сфери спілкування.
- Будує власні висловлювання логічно, коректно. Бере активну участь в діалозі, бесіді, дискусії.

1.4. Оформляє **писемні тексти** відповідно до орфографічних, граматичних і пунктуаційних норм сучасної української літературної мови.

1.5. Розпізнає стилістично марковані засоби; коментує, якими мовними засобами, розрізняються тексти різних функціональних стилів. Знаходить і редагує стилістичні помилки. Трансформує речення і фрагменти текстів. Усвідомлює і використовує можливості стилістичного ефекту.

1.6. Використовує синоніми, антоніми, слова для родових та видових понять з точки зору стилістичного розшарування мови. Розуміє різницю між літературною мовою і діалектом; контролює власне мовлення в офіційному спілкуванні, замінюючи діалектизми синонімічними літературними відповідниками.

1.7. Володіє лексичними і граматичними засобами української мови. Доречно використовує контекстуальні синоніми. Користується розширеним репертуаром синтаксичних конструкцій – варіативність порядку слів у реченні, відокремлені члени речення, вставні конструкції, активні і пасивні конструкції; використовує синонімічні синтаксичні засоби зв'язку. Трансформує речення і фрагменти тексту залежно від змін в мовленнєвій ситуації і умов спілкування (офіційне/неофіційне; усне/писемне).

1.8. Користується словниками, довідковою літературою, а також Інтернетом.

1.9. Аналізує і коментує відповідність граматичних і лексичних норм у текстах із різноманітних інформаційних джерел.

1.10. Бере участь повноцінно в діалозі, бесіді, дискусії: дотримується теми і організовує логічно власне висловлювання; може не погодитися з чужою думкою, заперечити, виявляючи толерантність. Стежить за ходом діалогу, посилається на вже висловлене. Чітко формулює тезу, добирає аргументи, узагальнює власні міркування.

1.11. Планує і створює тексти різних жанрів (тези, резюме, реферат, рецензія, доповідь, літературно-наукові та літературно-публіцистичні твори; есе на літературні, морально-етичні, естетичні, історичні і філософські), узагальнює і коментує зміст тексту.

1.12. Створює тексти-міркування – відповіді на наукове, літературне чи життєве питання. Пише есе, дотримуючись основних жанрових характеристик:

- захищає тезу на підставі власного досвіду;
- добирає і логічно викладає аргументи відповідно до самостійно осмисленого матеріалу і власних асоціацій.

1.13. Усвідомлює взаємовідносини між мовою і суспільством, мовою і особистістю, мовою і культурою. Усвідомлює роль і значення рідної словесності як культурного феномена, як засобу збереження і формування власної етнокультурної ідентичності як важливих умов розвитку громадянської ідентичності в полікультурному просторі Республіки Молдова.

V. РОЗПОДІЛ ТЕМ ПО КЛАСАХ ТА ЗА ГОДИНАМИ

Учитель може коректувати кількість годин відповідно до теми і ситуації.

Клас	Тема	Кількість годин
X	<i>Вступ</i>	1
	<i>Повторення вивченого в попередніх класах</i>	2
	<i>Теорія мовлення</i>	6
	<i>Фонетика. Орфоенія. Графіка та орфографія. Лексикологія. Морфеміка та словотвір</i>	22
	Усього: 33	
XI	<i>Вступ</i>	1
	<i>Повторення вивченого в попередніх класах</i>	2
	<i>Теорія мовлення</i>	6
	<i>Морфологія. Самостійні частини мови. Іменник. Прикметник. Займенник. Числівник. Дієслово. Прислівник. Службові частини мови. Прийменник. Сполучник. Частка. Вигук. Повторення вивченого в кінці року</i>	15
	Усього: 33	
XII	<i>Вступ</i>	1
	<i>Повторення вивченого в попередніх класах</i>	2
	<i>Теорія мовлення</i>	3
	<i>Синтаксис. Словосполучення Речення. Просте, ускладнене речення. Складне речення. Складносурядне речення. Складнопідрядне речення. Безсполучникове складне речення. Способи передачі чужої мови.</i>	12
	<i>Основи стилістики і культури мовлення. Розмовний стиль. Науковий стиль. Офіційно-діловий стиль. Публіцистичний стиль. Художній стиль</i>	
	<i>Повторення вивченого в кінці року</i>	3
	Усього: 33	

VI. СУБКОМПЕТЕНЦІЇ, ОДИНИЦІ ЗМІСТУ, НАВЧАЛЬНА ТА ОЦІНЮВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Відповідно до зазначених цілей навчання до програми предмета входять такі компоненти: **А. Субкомпетенції, Б. Зміст предмета, В. Орієнтовні види навчальної та оцінювальної діяльності для забезпечення субкомпетенцій**, які викладено в таблиці.

У 1-й колонці таблиці, визначено знання, а також уміння і навички з аудіювання, читання, говоріння й письма на 3-х рівнях володіння мовою: рецетивному (рівень усвідомлення); репродуктивному (рівень відтворення); продуктивному (рівень самостійного складання звязного тексту, рівень творчого використання одиниць мови).

У 2-й колонці відображені одиниці змісту: базові відомості з теорії мовлення і базові відомості з теорії мови.

Орієнтовні види навчальної і оцінювальної діяльності, викладені у 3-й колонці, орієнтують на усвідомлення (розуміння, знання) відомостей з теорії мовлення та теорії мови і формування на цій підставі відповідних умінь і навичок. Пропоновані в курікулумі орієнтири в способах діяльності мають доповнюватися вчителем на операційному рівні. При цьому провідними типами навчальної діяльності мусять бути не “граматичні завдання”, а мовленнєва діяльність в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Інакше кажучи, навчання української мови слід здійснювати шляхом від мовлення до мови, тобто від тексту до граматики, потім знову до тексту, до мовлення. Такий підхід забезпечуватиме усвідомлену роль граматики, яка має бути необхідним інструментом у практичному користуванні мовленням.

Х клас

Субкомпетенції	Зміст	Орієнтовні види навчальної та оцінювальної діяльності
<p>На кінець Х класу учень: <i>Усвідомлює</i> мовлення як сукупність мовленнєвих дій, кожна з яких має власну мету, що випливає із загальної мети спілкування; якості мовлення: змістовність, орфоепічна правильність і чистота, точність, логічність і послідовність, багатство (різноманітність), доречність (доцільність), виразність і образність; сфери вживання усного мовлення: діалог, дискусія, диспут, монолог, розповідь, звіт, доповідь тощо.</p> <p><i>Розуміє</i> трибичну структуру говоріння: мотиваційно-спонукальна, аналітико-синтетична, виконавча.</p> <p><i>Будує</i> діалог побутовий (розмовний стиль), полемічний (публіцистичний стиль), художній (стиль художньої літератури). <i>Бере активну участь</i> у дискусії, <i>усвідомлює</i> її значення для пошу-</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Мова, мовлення, мовленнєва діяльність. Види мовленнєвої діяльності. Рецептивно-репродуктивні: слухання, читання; продуктивні – говоріння, письмо.</p> <p>Усні: слухання, говоріння; писемні: читання, письмо. Монолог. Діалог.</p> <p>Діалогічна єдність. Репліка-стимул, репліка-реакція.</p>	<p><i>Диференціація</i> різновидів мовлення і їх форм, функціонально-смыслових типів. <i>Аналіз</i> висловлювань з точки зору їх якостей і сфер вживання.</p> <p><i>Аналіз</i> трибичної структури говоріння, фаз мовлення.</p> <p><i>Сприйняття, аналіз і складання</i> діалогів (різних типів).</p> <p><i>Дискусії</i> на морально-етичну, суспільно-політичну чи літературну тему. Практичне</p>

<p>ку істини. <i>Дотримується</i> правил ведення дискусії.</p> <p><i>Правильно використовує</i> форми звертання в офіційній обстановці. Дотримується етикетних правил вітання, прощання, подяки, вибачення, відмови, комплімента.</p> <p><i>Знає</i> вимоги до усного і писемного монологічного мовлення – композиційна організованість і змістова завершеність – і дотримується їх. Внутрішній, драматичний, ліричний монолог.</p> <p><i>Володіє</i> наступними формами писемного мовлення: переказ, твір (опис, розповідь, роздум), ділові папери, газетні жанри, план, тези, конспект, реферат.</p> <p><i>Удосконалює</i> власні писемні тексти з огляду на особливості писемного мовлення – графічний код, велика кількість складних речень, відсутність паралінгвістичних засобів, редагування думки і форми її вираження, старанний добір фактів та їх мовне оформлення, добір мовних засобів, чітке підпорядкування стилю і типу мовлення, повний і ґрунтовний виклад думок, поглиблена робота над словом і текстом.</p> <p>СЛУХАННЯ На рецептивному рівні: <i>сприймає, розуміє і диференціює</i> форми усного мовлення.</p> <p><i>Визначає</i> функціонально-смысловий тип і стиль мовлення в його різновидах; складові частини тексту.</p>	<p>Правила мовленнєвого етикету.</p> <p>Текст – продукт мовленнєвої діяльності. Ознаки тексту. Тема, мікротема, головна думка тексту. Зачин, середня частина, кінцівка кожної мікротемі.</p>	<p>засвоєння правил ведення дискусії, диспуту. <i>Опрацювання</i> різних форм звертання в офіційній та неофіційній обстановці (рольові ігри, ситуативні діалоги).</p> <p><i>Сприйняття, аналіз і продукування</i> монологу. <i>З'ясування</i> ролі паралінгвістичних засобів усного мовлення, <i>вправляння</i> в умілому, доречному їх використанні.</p> <p><i>Удосконалення</i> вмінь <i>сприймати, аналізувати і створювати</i> висловлювання в письмовій формі.</p> <p>Усний і письмовий <i>переказ</i> текстів різних типів, форм і жанрів.</p> <p><i>Складання</i> плану (складного), <i>конспектування, написання</i> тез, рефератів (на літературну та морально-етичну тему).</p> <p><i>Завдання</i> на сприйняття, розуміння та розрізнення форм усного мовлення, функціонально-смыслових типів і складових частин прослуханих текстів.</p>
---	--	--

<p>На репродуктивному рівні: <i>переказує</i> текст будь-якого функціонально-сміслового типу, змінюючи його акценти відповідно до рематичної домінанти. Узагальнюючи мовні та комунікативні особливості кожного типу мовлення, <i>переказує</i> текст, <i>відтворює</i> конкретні частини тексту.</p> <p>На продуктивному рівні: <i>Використовує</i> прослухані тексти для творення інших з погляду стилю та функціонально-сміслового типу.</p> <p>ЧИТАННЯ</p> <p>На рецептивному рівні: орієнтується в структурі тексту; розрізняє головну і допоміжну інформацію.</p> <p>На репродуктивному рівні: <i>ділить</i> текст на частини за змістом, визначаючи тему, мікротеми, головну думку. <i>Доводить</i> наявність складових якості мовлення (граматична правильність, багатство словниково-фразеологічних компонентів тощо).</p> <p>На продуктивному рівні: <i>добирає</i> самостійно тексти відповідної стильової приналежності, <i>заучує</i> напам'ять і виразно читає вірші і уривки прозових творів.</p> <p>ГОВОРІННЯ</p> <p>Діалогічне мовлення</p> <p>На рецептивному рівні: <i>сприймає і диференціює</i> діалогічні єдності. <i>Усвідомлює</i> особливості дискусії, її значення для пошуку істини, правила її ведення.</p>		<p><i>Переказ</i> текстів різних функціонально-сміслових типів з урахуванням комунікативного завдання.</p> <p>Самостійне <i>складання</i> текстів різних стилів і типів на підставі прослуханих.</p> <p><i>Завдання</i> на відпрацювання умінь орієнтуватися в структурі тексту, розрізняти головну й допоміжну інформацію.</p> <p><i>Завдання</i> на визначення теми, мікротем, головної думки, складових частин тексту та якості мовлення.</p> <p><i>Завдання</i> на самостійний добір текстів різних стилів, заучування напам'ять віршів та уривків прозових творів.</p> <p><i>Завдання</i> на сприйняття й розрізнення діалогічних єдностей; усвідомлення ролі і правил ведення дискусії.</p>
--	--	---

<p>На репродуктивному рівні: усвідомлено <i>відтворює</i> аргументи зразкової дискусії.</p> <p>На продуктивному рівні: <i>веде бесіду, дискусію. Аргументує</i> свою точку зору під час бесіди, дискусії. Логічно <i>формулює</i> тезу. <i>Визначає</i> основні проблеми дискусії, <i>використовує</i> всі необхідні мовні засоби для їх розв'язання. <i>Уникає</i> другорядних питань, <i>посилається</i> на твердження авторитетів. <i>Впливає</i> на систему переконань, емоційний стан співрозмовника.</p> <p><i>Перетворює</i> монолог на діалог. <i>Утворює</i> діалог за описаною ситуацією.</p> <p>Монологічне мовлення</p> <p>На рецептивному рівні: <i>розуміє</i> трибічну структуру говоріння; <i>усвідомлює</i> композицію будь-якого функціонально-сміслового типу мовлення.</p> <p><i>Розуміє</i>, що тип мовлення зумовлений об'єктом мовлення. <i>Розрізняє</i> ланцюжковий та паралельний зв'язок у текстах.</p> <p>На репродуктивному рівні: <i>аналізує</i> основні способи і засоби зв'язку речень у тексті, <i>визначає</i> мовні засоби, характерні для певного стилю і типу мовлення.</p> <p>На продуктивному рівні: <i>добирає</i> матеріал, <i>систематизує</i> його, <i>складає</i> власні тексти. <i>Передає</i> зміст тексту у стислій формі, акцентуючи на його основних «каркасних» моментах. <i>Відновлює</i> тексти, в яких порушено логічність подій; <i>переставляє</i> частини і коректує деформований текст.</p>		<p><i>Відтворення</i> аргументів дискусії.</p> <p><i>Відпрацювання</i> умінь вести бесіду, дискусію: <i>вміло</i> добирати аргументи, логічно викладати думки, <i>використовуючи</i> необхідні мовні засоби тощо.</p> <p><i>Складання й розігрування</i> діалогів, рольові й ситуативні ігри.</p> <p><i>Аналіз</i> структури мовлення, композиції монологічних текстів різних функціонально-сміслових типів і способів зв'язку в них</p> <p><i>Аналіз</i> способів і засобів зв'язку речень у тексті, мовних особливостей текстів різних типів і стилів.</p> <p><i>Добір</i> матеріалів та самостійне <i>складання, відновлення, редагування</i> монологічних текстів в залежності від комунікативного завдання.</p> <p><i>Списування</i> готових текстів, <i>написання</i> диктантів і переказів різних типів.</p>
---	--	---

<p>ПИСЬМО На репродуктивному-продуктивному рівні: грамотно в орфографічному та пунктуаційному плані <i>списує</i> готові тексти, <i>пише</i> диктанти навчального та контрольного типу; перекази (докладні, вибіркові, стислі). <i>Складає</i> власні тексти: розгорнуту статтю до стінгазети; твір за уявленням; твір з елементами роздуму за пропонованою темою, анотацію, відгук на прочитану книгу, проглянутий фільм чи виставу.</p> <p>Доцільно <i>вживає</i> різні мовні засоби створення тексту. <i>Редагує</i> тексти відповідно до стилю та установленої орфографії і пунктуації.</p> <p><i>Знає:</i> значення і функції мови; відомості про її походження і розвиток; принципи характеристики частин мови, основні семантичні та граматичні характеристики кожної частини мови; принципи виділення і характеристики словосполучень і речень; структуру двоскладного та односкладного речення, типи складних речень.</p> <p><i>Визначає, характеризує і доцільно вживає</i> мовні одиниці усіх рівнів.</p> <p><i>Знає:</i> основні фонетичні одиниці; зміни голосних і приголосних звуків у мовному потоці, чергування голосних і приголосних при словозміні і словотворенні. Особливості українського наголосу, його роль.</p> <p><i>Виконує</i> фонетичний аналіз слів; <i>транскрибує</i>;</p>	<p>Базові відомості з теорії мови Мова як суспільне явище. Функції мови. Походження і розвиток мови. Поняття літературної мови. Систематизація та узагальнення вивченого. Самостійні та службові частини мови. Словосполучення і речення. Типи речень – простих і складних – в українській мові.</p> <p>Фонетика Фонетика як учення про звукову систему мови. Принципи характеристики звуків мови. Основні фонетичні одиниці: звук, склад, такт (фонетичне слово), фраза. Взаємодія звуків у процесі мовлення (спрощення, подовження).</p>	<p><i>Відпрацювання умінь скласти й редагувати</i> письмові тексти різних типів і стилів: розгорнутої статті до стінгазети; твору за уявленням; твору з елементами роздуму за пропонованою темою, анотацією, відгуку на прочитану книгу, проглянутий фільм чи виставу.</p> <p><i>Слухання і читання, аналіз і обговорення</i> текстів про українську мову, її походження і розвиток. Написання есе.</p> <p><i>Аналіз, порівняння, характеристика</i> мовних одиниць різних рівнів. <i>Завдання і вправи, спрямовані на доцільне вживання</i> повторюваних мовних одиниць.</p> <p><i>Вправляння в правильній артикуляції</i> голосних і приголосних звуків у різних позиціях. <i>Знаходження і пояснення</i> явищ, спрощення, подовження звуків, чергування голосних і приголосних звуків: використання засобів милозвучності в усному мовленні.</p>
--	--	--

<p><i>характеризує</i> звуки й склади; <i>знаходить і пояснює</i> зміни звуків у мовному потоці, чергування голосних і приголосних при словозміні і словотворенні; практично <i>використовує</i> засоби милозвучності в мовленні.</p> <p><i>Знає:</i> значення орфоепічних норм; причини відхилення від них; основні правила української орфоєпії.</p> <p><i>Дотримується</i> норм літературної вимови. <i>Користується</i> орфоепічним словником. <i>Контролює</i> власне мовлення з точки зору його правильності, виявляє і виправляє орфоепічні помилки в чужому мовленні.</p> <p><i>Знає:</i> графіку сучасної української мови, співвідношення між звуками та їхнім графічним кодом. Принципи і правила української орфографії, типи орфограм.</p> <p>Грамотно <i>передає</i> на письмі свої і чужі думки.</p> <p><i>Користується</i> орфографічним словником.</p> <p><i>Знає:</i> лексичне значення слова, однозначність і багатозначність, основні типи переносних значень. Типи синонімів. Антоніми, їх роль у мовленні. Омоніми, пароніми. Склад лексики за</p>	<p>Приставні звуки в словах. Наголос. Слова з рухомим і нерухомим наголосом. Роль наголосу в розрізненні слів та їх форм.</p> <p>Орфоєпія Українська орфоєпія як учення про систему правил літературної вимови. Основні правила вимови голосних і приголосних звуків та звукосполучень. Вимова слів іншомовного походження. Орфоєпічний словник.</p> <p>Графіка та орфографія Мова і писемність. Український алфавіт. Співвідношення між звуками і буквами українського алфавіту. Основні принципи правопису – фонетичний, морфологічний, історичний, диференційуючі написання. Типи орфограм. Правила вживання великої букви. Правопис прізвищ і власних назв. Написання слів разом, окремо і через дефіс. Орфографічний словник.</p> <p>Лексикологія Слова однозначні та багатозначні. Основні види переносного вживання слова – метафора, метонімія, синекдоха.</p>	<p><i>Транскрибування, фонетичний аналіз</i> слів.</p> <p><i>Вправляння у виборі</i> відповідних засобів милозвучності.</p> <p><i>Вправляння в правильній вимові</i> наголошених і ненаголошених голосних, дзвінких і глухих, твердих і м'яких приголосних.</p> <p><i>Усунення помилок у вимові і наголошуванні</i> слів (в залежності від більшого чи меншого впливу діалекту, російської мови учитель самостійно планує цю роботу).</p> <p><i>Знаходження орфограм, визначення їх типу та принципу, на якому базується</i> написання.</p> <p><i>Написання</i> словникових, вибіркових, контрольних та інших диктантів, переказів, творів.</p> <p><i>Робота з орфографічним словником.</i></p> <p><i>Глумачення значення</i> слова за допомогою словника й самостійно. <i>Вправляння у правильному використанні</i> багатозначних слів. <i>Добір</i> лексичних синонімів для</p>
---	--	---

<p>походженням; застарілі й нові слова. Стилї української мови. Словники: тлумачні, синонімів, антонімів, словник іншомовних слів. Загальні відомості про фразеологізми, їх значення; фразеологічний словник.</p> <p><i>Пояснює</i> лексичне значення слів. <i>Використовує</i> багатозначні слова, синоніми, антоніми, омоніми відповідно до висунутих завдань і стилю мовлення.</p> <p><i>Доречно вживає</i> в мовленні слова іншомовного походження; <i>Розуміє і пояснює</i> роль архаїчної лексики, неологізмів, діалектних слів у художніх творах.</p> <p>Правильно й доцільно <i>використовує</i> в мовленні стилістично забарвлену лексику; <i>користується</i> тлумачним словником, словником синонімів, антонімів, іншомовних слів.</p> <p><i>Знаходить</i> фразеологізми в тексті, <i>пояснює</i> їх значення. <i>Доречно вживає</i> фразеологізми в мовленні. <i>Користується</i> фразеологічним словником.</p>	<p>Тлумачний словник. Синоніми, типи і ряди синонімів. Антоніми. Омоніми. Пароніми. Словники синонімів, антонімів.</p> <p>Активна і пасивна лексика.</p> <p>Склад української мови за походженням. Словник іноземних слів.</p> <p>Українська лексика з погляду її стилістичного використання.</p> <p>Слова обмеженого вжитку. Фразеологія української мови.</p> <p>Групи фразеологізмів за значенням та вживанням.</p>	<p>точного й образного висловлення думки.</p> <p><i>Використання</i> синонімів і антонімів як засобів зв'язку речень у тексті. <i>Редагування</i> текстів. <i>Усунення</i> лексичних помилок, викликаних змішуванням паронімів.</p> <p><i>Аналіз</i> висловлювань з точки зору правильного використання іншомовної лексики. <i>Заміна</i> (де можливо і доцільно) українськими відповідниками. <i>Знаходження</i> в художній літературі застарілих слів, неологізмів, діалектизмів, експресивної та емоційно забарвленої лексики і пояснення їх стилістичної ролі.</p> <p><i>Визначення</i> стилістичної приналежності висловлювання. <i>Завдання</i> на вживання наукової, суспільно-політичної, професійної, офіційно-ділової та побутової лексики у власному мовленні.</p> <p><i>Знаходження і вживання</i> фразеологізмів у різних стилях. <i>Завдання</i> на попередження помилок у вживанні фразеологізмів.</p>
<p><i>Знає:</i> типи морфем, основи слова, морфемний словник. Способи словотвору і особливості творення різних частин мови.</p> <p><i>Робить</i> морфемний і словотворчий розбір слова.</p>	<p>Морфеміка та словотвір</p> <p>Морфеміка як учення про будову слова. Типи морфем. Основа слова. Типи основ. Морфемний словник. Словотвір. Словотворчі засоби української мови. Основні способи словотвору в українській мові. Етимологія слова. Етимологічний словник.</p>	<p><i>Завдання</i> на усунення помилок, пов'язаних з невіправданим повторенням спільнокореневих слів, на <i>уживання</i> слів з суфіксами пестливості, ласкавості, збільшеності, згрубілості, фамільярності. Морфемний та словотворчий <i>розбір</i> слова. <i>Спостереження</i> за стилістичними особливостями слів, утворених різними способами. <i>Робота</i></p>

<p><i>Користується</i> словотворчим та етимологічним словниками.</p> <p><i>Дотримується</i> норм українського словотвору.</p>		<p>зі словниками. <i>Відпрацювання</i> вимови та вживання складноскорочених слів. <i>Аналіз і усунення</i> помилок, пов'язаних із порушенням норм словотвору.</p> <p><i>Перевірка, самоперевірка, взаємоперевірка і оцінювання</i> навчальних досягнень.</p>
---	--	--

XI клас

Субкомпетенції	Зміст	Орієнтовні види навчальної і оцінювальної діяльності
<p><i>На кінець XI класу учень знає</i> (з урахуванням засвоєного в попередніх класах): різновиди розповіді: оповідання, повідомлення, звіт, інформація, відповідь, перелік, оголошення; описів: пейзажні, портретні, описи інтер'єру, характеристики людини, предметів, явищ; роздумів: індуктивний, дедуктивний, роздум-твердження і роздум міркування. Мовні засоби створення тексту.</p> <p><i>Диференціює</i> мікротеми з ланцюжковим та паралельним зв'язком за відповідними складовими (займенникова заміна, прислівники, видо-часові форми дієслів-присудків, повторна номінація тощо).</p> <p><i>Складає</i> творчі розповіді: усно словесно <i>змальовує</i> пейзаж, портрет; <i>будує</i> розповідь з елементами усного малювання про якусь подію – екскурсію, концерт, свято, спортивне змагання; розповідь про музичний</p>	<p><i>Базові відомості з теорії мовлення</i></p> <p>Різні мовні засоби створення тексту: лексичні (вживання синонімів, антонімів, повторної номінації, художніх елементів – епітетів, метафор), морфологічні (дієслівні форми, разові та числові форми іменників, прислівники, службові слова тощо), синтаксичні (порядок слів, звертання, вставні конструкції).</p> <p>Послідовний (ланцюжком) та паралельний зв'язки речень у тексті. Функціонально-сміслові типи мовлення: розповідь – подія, що розгортається в часі і просторі; опис – перелік, ознак, рис предмета чи явища; роздум – установлення причинно-наслідкових відношень. Структурні елементи текстів комбінованого типу.</p>	<p><i>Опрацювання</i> різних видів тексту-розповіді. <i>Визначення</i> виду, <i>аналіз</i> структури, мети, особливостей побудови оповідання, повідомлення, звіту, інформації, відповіді, оголошення.</p> <p><i>Сприйняття й аналіз</i> різних видів описів. <i>Визначення</i> їх ролі в художньому творі.</p> <p><i>Слухання, читання, з'ясування</i> особливостей побудови різновидів тексту-міркування. Докладний, стислий і вибіркового типу <i>переказ</i>.</p> <p><i>Завдання</i> на відпрацювання умінь <i>визначати</i> мікротеми та доцільно <i>вживати</i> різні засоби творення тексту, зв'язку його частин; стилістично <i>редагувати</i> тексти.</p> <p><i>Відтворення, творчий переказ</i> (оповідання), <i>побудова</i> за поданим початком, кінцівкою, <i>складання</i> власних текстів названих різновидів.</p> <p><i>Переказ</i> (усний і письмовий), <i>складання</i> власних творів-описів: пейзажу,</p>

<p>твір. <i>Складає</i> повідомлення-інформацію.</p> <p><i>Складає</i> тексти-описи.</p> <p><i>Складає</i> текст-роздум.</p> <p><i>Складає</i> тексти комбінованого типу.</p> <p><i>Знає:</i> роль і місце української мови серед інших мов.</p> <p><i>Знає:</i> лексико – семантичні групи іменників, їх граматичні категорії, особливості відмінювання.</p> <p><i>Визначає</i> рід невідмінюваних іменників. <i>Правильно вживає</i> іменники спільного роду та незмінювані іменники з прикметниками, займенниками дієсловами минулого часу; іменники, що мають форми тільки однини чи множини, відповідно до норм літературної мови; правильні відмінкові закінчення іменників.</p> <p><i>Знає:</i> лексико-граматичні розряди, особливості відмінювання і наголошування, творення ступенів порівняння прикметників.</p> <p><i>Розрізняє</i> лексико-граматичні розряди прикметників і перехід прикметників у інший розряд. <i>Використовує</i> в мовленні синонімічні форми ступенів порів-</p>	<p>Базові відомості з теорії мови Українська мова – національна мова українців. Місце української мови серед інших слов'янських мов.</p> <p>Морфологія Іменник. Лексико-граматичні групи іменників. Поняття предметності. Граматичні категорії іменників: рід, число, відмінок. Відмінювання іменників. Відміни. Відмінкові парадигми. Синтаксична роль іменників. Особливості вживання.</p> <p>Прикметник. Лексико-граматичні розряди прикметників. Перехідність у групі прикметників, її виражальні можливості. Ступені порівняння. Повні і короткі, стягнені і нестягнені форми прикметників, особливості вживання.</p>	<p>портрета, інтер'єра, характеристики людини, предмета, явища.</p> <p><i>Складання</i> роздумів за поданими тезою і висновком, добір відповідних доказів, написання власних творів-міркувань на морально-етичну, суспільно-політичну і літературну тему.</p> <p><i>Аналіз і складання</i> текстів комбінованого типу.</p> <p><i>Бесіда, доповідь, написання</i> реферату.</p> <p><i>Завдання</i> на вживання іменників різних лексико-семантичних груп у відповідних формах (відмінку, числі) з певною стилістичною метою; на <i>вживання</i> форм однини на позначення множини, форм кличного відмінка.</p> <p><i>Завдання</i> на відпрацювання умінь вживати синонімічні форми ступенів порівняння (з огляду на інтерферуючий вплив місцевого діалекту), коротких і нестягнених повних прикметників. <i>Опрацювання</i> правильного наголошування відмінкових форм прикметників.</p>
---	--	---

<p>няння. Стилістично виправдано <i>вживає</i> короткі, нестягнені повні прикметники в усному і письмовому мовленні.</p> <p><i>Знає:</i> особливості відмінювання числівників і зв'язку числівників з іменниками в реченні; особливості вживання числівників у різних стилях.</p> <p><i>Правильно вживає:</i> відмінкові форми числівника, паралельні відмінкові закінчення кількісних числівників, зважаючи на їх стилістичні особливості; числівники з іменниками в називному і непрямих відмінках.</p> <p><i>Знає:</i> групи займенників за значенням; особливості відмінювання відповідно до норм літературної мови; стилістичні особливості вживання.</p> <p><i>Правильно вживає</i> займенники, їх форми. <i>Запобігає</i> двозначності висловлювання при вживанні займенників.</p> <p><i>Знає:</i> систему дієслівних форм, особливості змінювання, творення та вживання. Особливості використання синонімічних дієслів і дієслівних словосполучень; одних часових і способових форм та інфінітива у значенні інших; паралельні форми майбутнього часу, особливості їх використання. Правильне вживання дієприкметників і дієприслівників. Доцільно, стилістично виправдано і граматично вірно <i>використовує</i> у власному мовленні різноманітні дієслівні форми.</p>	<p>Числівник. Особливості відмінювання і варіанти закінчень.</p> <p>Займенник. Співвідношення з іменними частинами мови. Особливості відмінювання та наголошування.</p> <p>Дієслово. Дві основні дієслова. Парадигма часових форм. Особливості дієслівного керування. Вид дієслова. Творення видових пар. Двовидові дієслова. Перехідні і неперехідні дієслова. Дієприкметник та дієприслівник як дієслівні форми, їх творення й особливості вживання.</p>	<p><i>Завдання</i> на відпрацювання умінь вживати паралельні відмінкові форми числівників в різних стилях; сполучень числівників з іменниками в різних відмінках; засвоєння правильного наголошування.</p> <p><i>Відпрацювання</i> умінь <i>уживати</i> нормативні з точки зору сучасної української мови форми займенників (враховуючи інтерференцію з боку діалекту), правильно <i>використовувати</i> займенникові форми в різних стилях, у тому числі й форми займенників 1-ї і 2-ї особи множини у значенні однини.</p> <p><i>Завдання</i> на відпрацювання умінь <i>добирати</i> синонімічні дієслова до дієслівних сполучень і навпаки; <i>вживати</i> одні способів і часові форми та інфінітив замість інших, паралельні форми майбутнього часу з певною стилістичною установкою.</p>
---	---	--

<p><i>Знає:</i> прислівник як частину мови, розряди, творення і правопис.</p> <p><i>Правильно вживає</i> прислівники, враховуючи їх зображально-виражальні можливості і стилістичні особливості.</p> <p><i>Знає:</i> особливості вживання прийменників, їх синоніміку. Синтаксичну функцію сполучників, правила вживання парних і повторюваних сполучників, а також сполучників – синонімів. Функції часток. Особливості вживання заперечних часток <i>не</i> та <i>ні</i>.</p> <p><i>Правильно вживає</i> прийменники, сполучники і частки, замінює їх синонімічними з метою увиразнення мовлення.</p>	<p>Прислівник. Поняття про прислівник. Групи (розряди) за значенням. Будова, творення та особливості вживання прислівників.</p> <p>Службові частини мови. Прийменник. Перехід слів у прийменники. Синоніміка прийменників. Сміслові відношення у прийменникових словосполученнях.</p> <p>Сполучник. Перехід слів у сполучники. Сполучники і сполучні слова.</p> <p>Частки. Функції часток. Особливості вживання службових слів в усному й писемному мовленні.</p>	<p><i>Опрацювання</i> дієприкметникових і дієприслівникових зворотів з метою їх правильного вживання.</p> <p><i>Вправлення</i> в уживанні прислівників та прислівникових сполучень в різних стилях, <i>відпрацювання</i> нормативного наголошування і правопису.</p> <p><i>Аналіз</i> синонімічних прийменників і сполучників з метою правильного їх використання, з'ясування функцій модальних і заперечних часток, <i>завдання</i> на відпрацювання вмінь їх нормативного вживання.</p> <p><i>Перевірка, самоперевірка, взаємоперевірка і оцінювання</i> навчальних досягнень.</p>
---	---	--

XII клас

Субкомпетенції	Зміст	Орієнтовні види навчальної і оцінної діяльності
<p><i>На кінець XII класу учень:</i> (з урахуванням засвоєного в попередніх класах) <i>усвідомлює:</i> роль риторики у професійній діяльності; складові мовленнєвої ситуації.</p> <p><i>Знає:</i> ознаки і особливості побудови текстів різних функціонально-сміслових типів.</p>	<p><i>Базові відомості з теорії мовлення</i></p> <p>Роль риторики у професійній діяльності.</p> <p>Складники мовленнєвої ситуації: учасники (промовець, аудиторія), умови, межа, мотиви спілкування.</p> <p>Вербальні і невербальні засоби активізації уваги слухачів.</p>	<p><i>Слухання, читання, аналіз, складання</i> текстів різних типів і стилів.</p> <p><i>Робота</i> в парах і групах.</p> <p>Рольові ігри, ситуативні діалоги.</p> <p><i>Перевірка, самоперевірка, взаємоперевірка і оцінювання</i> навчальних досягнень.</p>

<p><i>Оперує:</i> вербальними і невербальними засобами активізації уваги слухача;</p> <p><i>Будує</i> тексти різних типів і стилів.</p> <p><i>Знає:</i> принципи побудови і особливості вживання синтаксичних (вільних) та стійких (фразеологічних) словосполучень.</p> <p><i>Знаходить, будує і диференціює</i> словосполучення за значенням і особливостями побудови, <i>правильно використовує</i> їх у мовленні.</p> <p><i>Знає:</i> види простих речень, граматичну основу, члени речення. Особливості вживання двоскладних і односкладних речень у різних стилях.</p> <p>Стилістичні особливості підмета, вираженого прислівником, дієсловом, часткою, вигуком, і присудка, вираженого інфінітивом, вигуком, повторюваним дієсловом; стилістичні особливості неповних речень.</p> <p>Стилістичну роль узагальнюючих слів при однорідних членах речення. Однорідні й неоднорідні означення, розділові знаки при них. Умови відокремлення другорядних членів речення і розділові знаки. Синтаксичну функцію звертання і вставних слів і речень, розділові знаки при них.</p>	<p>Текст як одиниця спілкування. Ознаки тексту. Тема. Мікротема. Головна думка. Функціонально-сміслові типи мовлення (узагальнення вивченого).</p> <p>Синтаксис. Основні одиниці синтаксису.</p> <p>Словосполучення. Відмінність синтаксичних словосполучень від лексичних і фразеологічних.</p> <p>Речення. Види простих речень. Головні і другорядні члени речення. Односкладні речення. Особливості вживання, синоніміка односкладних і двоскладних речень у різних стилях. Неповні речення. Види неповних речень. Поняття про словаречення.</p> <p>Просте ускладнене речення. Однорідні члени речення. Однорідні й неоднорідні означення. Узагальнюючі слова у реченнях з однорідними членами. Відокремлені другорядні члени речення (означення узгоджене і неузгоджене, обставина, додаток). Речення із звертанням і вставними конструкціями.</p>	<p><i>Завдання</i> на вилучення з тексту, <i>побудову й аналіз</i> різних типів словосполучень, <i>спостереження</i> за особливостями вживання синонімічних словосполучень (дієслівних, іменникових, прикметникових) у різних стилях мовлення, <i>вживання</i> їх у власних висловлюваннях.</p> <p><i>Завдання</i> на аналіз, <i>конструювання, трансформацію й редагування</i> простих речень різних типів; <i>вживання</i> односкладних і двоскладних синонімічних речень у різних стилях.</p> <p><i>Опрацювання</i> різних способів вираження підмета, присудка і другорядних членів в залежності від стилістичної установки.</p> <p><i>Вправлення</i> в правильному вживанні неповних речень.</p> <p><i>Знаходження, аналіз, редагування й конструювання</i> речень із звертаннями, однорідними членами, відокремленими членами, вставними словами, <i>вживання</i> їх в усному і писемному мовленні.</p>
--	--	---

<p><i>Знаходить, аналізує, вживає</i> названі синтаксичні явища і конструкції в різних стилях і формах мовлення. Дотримується правил постановки розділових знаків і обґрунтовує їх вживання.</p>		<p><i>Опрацювання</i> правил вживання розділових знаків у простому реченні.</p>
<p><i>Знає:</i> інтонацію, змістові відношення і способи зв'язку частин різних типів складного речення. Синоніміку сполучникових і безсполучникових складних речень, складнопідрядних і простих з відокремленими членами. Розділові знаки в складних реченнях різних типів, при прямій мові і цитуванні.</p> <p><i>Знаходить, аналізує, правильно вживає</i> різні типи складних речень. <i>Знаходить, пояснює, обґрунтовує</i> пунктограми і <i>правильно вживає</i> розділові знаки.</p>	<p><i>Складне речення. Складно-сурядне речення.</i> Розділові знаки в складносурядному реченні. <i>Складнопідрядне речення.</i> Синоніміка підрядних речень з відокремленими другорядними членами простого речення. <i>Безсполучникове складне речення.</i> Розділові знаки. Речення з однотипними і різнотипними частинами. Стилiстичні особливості.</p> <p><i>Способи передачі чужої мови.</i> Цитата і цитування. Розділові знаки при прямій мові та цитуванні.</p>	<p><i>Завдання на інтонування, аналіз, конструювання, трансформацію, редагування</i> різних типів складних речень; <i>добір і використання</i> у мовленні синонімічних конструкцій до сполучникових і безсполучникових складних речень, а також до простих з відокремленими другорядними членами; <i>добір і правильне вживання</i> цитат; <i>опрацювання правил вживання</i> розділових знаків.</p>
<p><i>Знає:</i> основні поняття стилістики та її засоби. Ознаки й особливості стилів української мови, їх жанрову різноманітність.</p> <p>Поняття «документ», його загальну характеристику. Види документів. Вимоги до мови документів: об'єктивність, логічна послідовність, ясність викладу, переконливість, лаконічність.</p>	<p>Основи стилістики і культури мовлення. Стилiстика як наука. Стилiстичні засоби. Система стилів української мови. Ознаки стилів.</p>	<p><i>Слухання, читання, порівняння, аналіз, переказ, складання</i> текстів різних стилів і типів.</p>
<p><i>Знаходить, аналізує, переказує й складає</i> тексти різних стилів і типів в усній і письмій формах. <i>Практично використовує</i> стилістичні засоби української мови.</p>	<p><i>Розмовний стиль.</i> Функція і сфера використання. <i>Розмовний стиль</i> (культура усного мовлення).</p>	<p><i>Завдання на знаходження, спостереження, використання</i> у власному мовленні різноманітних стилістичних засобів.</p>

<p><i>Переказує і складає тексти</i> в науковому стилі: відгук, рецензію, тези, реферат, концепт, промову, доповідь.</p>	<p><i>Науковий стиль.</i> Функції і сфера використання. Різновиди наукового стилю: власне науковий, науково-популярний, науково-публіцистичний, науково-навчальний, виробничо-професійний. Ознаки наукового стилю. Терміни. Науковий стиль і шкільне навчання.</p>	<p>Усний та письмовий <i>переказ</i> текстів наукового стилю. <i>Написання</i> відгуку, рецензії, тез, реферата, промови, концепта, доповіді.</p>
<p><i>Аналізує, редагує та складає</i> ділові папери: автобіографію, заяву, акт, оголошення, план, розписку, протокол, телеграму, характеристику.</p>	<p><i>Офіційно-діловий стиль.</i> Функції і сфери вживання. Ознаки офіційно-ділового стилю. Штамп і канцеляризми. Поняття «документ», його визначення, загальна характеристика. Види документів. Культура ділового мовлення. Зміст ділових паперів, вимоги до оформлення документів. Лексичні й синтаксичні особливості ділових паперів. Особливості усного ділового мовлення.</p>	<p><i>Знайомство</i> з різними видами документів, їх <i>характеристика.</i> <i>Аналіз</i> окремих документів з точки зору дотримання загальних вимог до їх укладання. <i>Редагування</i>, <i>самостійне складання</i> окремих документів (за вибором учителя).</p>
<p><i>Знаходить, аналізує та складає</i> тексти в публіцистичному стилі: замітку, інтерв'ю, нарис, репортаж.</p>	<p><i>Публіцистичний стиль.</i> Функції і сфери вживання. Ознаки публіцистичного стилю. Жанри: замітка, інтерв'ю, репортаж, стаття, нарис. Публіцистика І. Франка, М. Коцюбинського, Лесі Українки, О. Гончара, Л. Костенко та інших як зразки публіцистичного стилю. Ораторське мистецтво в житті сучасної людини – політичного й громадського діяча, викладача середньої і вищої школи, юриста, менеджера. Публічний виступ і культура мовлення. Публічне і приватне усне спілкування.</p>	<p><i>Аналіз і написання</i> текстів у публіцистичному стилі.</p>

Бере участь у бесіді, дискусії, диспуті, дотримуючись правил мовленнєвого етикету.	Жанри публічних виступів: бесіда, доповідь, промова, лекція, репортаж. Етапи підготовки до публічних виступів. Компоненти публічного виступу.	Бесіди, дискусії, диспути на літературні, морально-етичні, суспільно-політичні та інші теми.
Емоційно сприймає, аналізує, переказує тексти художньої літератури, складає висловлювання в художньому стилі.	Художній стиль. Функції і сфери вживання. Ознаки художнього стилю: художня образність, естетична функція, жанрова різноманітність. Багатство виражальних засобів. Зв'язок з іншими стилями.	Слухання і читання художніх текстів, їх переказ, аналіз; написання власних текстів у художньому стилі. Перевірка, самоперевірка, взаємоперевірка і оцінювання навчальних досягнень.

VII. СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ: ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ

В основі навчання української мови лежить єдність лінгвістичних, лінгводидактичних і дидактичних принципів навчання, гуманізації і демократизації організації навчального процесу і змісту ліцейського курсу української мови.

В X–XII класах вивчення нового матеріалу з української мови не є основною функцією, отже, важливим є надання допомоги учням в узагальненні й систематизації отриманих раніше знань, що припускає здійснення різнобічної діяльності, реалізується на уроках різного типу, при цьому часто учні стають справжніми співавторами уроку. Тому важливо дотримуватися принципу спільної діяльності педагога й учнів.

Навчання української мови в умовах діаспори ґрунтується на *психолінгвістичному підході*, що допомагає врахувати своєрідність навчання рідної мови етнічних українців в ліцеях з російською мовою навчання, і реалізується у меті, завданнях, змісті, доборі форм, методів навчання в умовах діалектного оточення. При цьому провідним залишається *комунікативно-діяльнісний підхід* до організації навчального процесу, що найбільшою мірою відповідає головній меті навчання рідної мови, сприяє, активізації пізнавальної діяльності ліцеїстів, забезпечує співробітництво учителя й учнів. За такого підходу ліцеїст є не тільки об'єктом, а й суб'єктом навчання, створюються найбільш сприятливі умови для виявлення і розвитку його індивідуальних здібностей, цілеспрямованого формування системи умінь і навичок (субкомпетенцій), що забезпечують мовленнєву та мовну компетенцію. *Комунікативно-діяльнісний підхід* передбачає засвоєння мови в її комунікативній функції на основі залучення ліцеїстів до спілкування з конкретно визначеною метою, що спонукає до моделювання різноманітних комунікативних ситуацій. За таких умов мовленнєва діяльність старшокласників (аудіювання, говоріння, читання і письмо) постає одночасно як мета, зміст, форма і засіб навчання.

Системно-лінгвістичний підхід зумовлює вивчення мови як системи, що постійно розвивається й удосконалюється. *Функціонально-стилістичний підхід*, тісно пов'язаний з системно-лінгвістичним, реалізується через розгляд особливостей функціонування мовних одиниць на всіх рівнях мовної системи з урахуванням типу, стилю й жанру мовлення. Курікулум реалізує *особистісний підхід* як найважливішу умову розкриття внутрішнього потенціалу ліцеїстів з метою активізації всіх сфер особистості – когнітивної, емоційно-вольової, етичної, у тому числі і креативної, яка реалізується в результативній творчій мовленнєвій діяльності.

Загальнодидактичний підхід передбачає врахування загальнодидактичних принципів навчання – науковості, доступності, системності, послідовності тощо.

Значну роль має *етнокультурознавчий підхід*, що допомагає репрезентувати відомості про матеріальну й духовну культуру українського народу, молдавського та інших народів.

VIII. СТРАТЕГІЇ ОЦІНЮВАННЯ: ЗАГАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ

Оцінювання результатів навчання мови здійснюється на підставі:

1) урахування основної мети, що передбачає різнобічний мовленнєвий розвиток особистості;

2) освітнього змісту навчального предмета за чотирма компонентами:

а) знання; б) вміння й навички (субкомпетенції); в) досвід творчої діяльності і г) досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу;

3) функціонального підходу до шкільного мовного курсу, який передбачає вивчення мовної теорії в аспекті практичних потреб розвитку мовлення.

Об'єктами оцінювання мають бути:

– мовленнєві вміння й навички з чотирьох видів мовленнєвої діяльності;

1) знання про мову й мовлення;

2) мовні вміння та навички;

3) досвід творчої діяльності;

– досвід особистого емоційно-ціннісного ставлення до світу.

Критерії оцінювання

Рівень	Бали	Характеристика складених учнями діалогів
Незадовільний	1–4	В учня виникають значні труднощі у підтриманні діалогу. Здебільшого він відповідає на запитання лише "так" чи "ні" або аналогічними уривчастими реченнями ствердного чи заперечного характеру, сам досягти комунікативної мети не може.
Задовільний	5	Учень бере участь у діалозі за нескладною за змістом мовленнєвою ситуацією, додержується елементарних правил поведінки в розмові, загалом досягає комунікативної мети, проте допускає відхилення від теми, мовлення його характеризується стереотипністю, недостатньою різноманітністю і потребує істотної корекції тощо.

	6	Учень успішно досягає комунікативної мети в діалозі з нескладної теми, його репліки загалом є змістовними, відповідають основним правилам поведінки у розмові, нормам етикету, проте їм не вистачає самостійності суджень, їх аргументації, новизни, лаконізму в досягненні комунікативної мети, наявна певна кількість помилок у мовному оформленні реплік тощо.
	7	Учні самостійно складають діалог з проблемної теми, демонструючи загалом достатній рівень вправності й культури мовлення (чітко висловлюють думки, виявляють вміння сформулювати цікаве запитання, дати влучну, дотепну відповідь, здебільшого виявляють толерантність, стриманість, коректність у разі незгоди з думкою співрозмовника), але в діалозі є певні недоліки за 2-ма критеріями, наприклад: нечітко виражається особиста позиція співбесідників, аргументація не відзначається оригінальністю тощо.
Хороший	8	Учні складають діалог за проблемною ситуацією, демонструючи належний рівень мовленнєвої культури, вміння формулювати думки, обґрунтовуючи власну позицію, виявляють готовність уважно і доброзичливо вислухати співрозмовника, даючи можливість висловитися партнеру по діалогу; додержуються правил мовленнєвого етикету; структура діалогу, мовне оформлення реплік діалогу звичайно відповідає нормам, проте за одним із критеріїв можливі певні недоліки.
Високий	9	Учні складають діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми (або ж самі визначають проблему для обговорення), переконливо й оригінально аргументують свою позицію, зіставляють різні погляди на той самий предмет, розуміючи при цьому можливість інших підходів до обговорюваної проблеми, виявляють повагу до думки іншого; структура діалогу, мовне оформлення реплік діалогу відповідає нормам.
	10	Учні складають глибокий за змістом і досконалий за формою діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми (або ж самі визначають проблему для обговорення), демонструючи вміння уважно і доброзичливо вислухати співрозмовника, коротко, виразно, оригінально сформулювати свою думку, дібрати цікаві, влучні, дотепні, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі й з власного життєвого досвіду, зіставити різні погляди на той самий предмет; здатні змінити свою думку в разі незаперечних аргументів іншого; додержуються правил поведінки і мовленнєвого етикету в розмові.

При оцінюванні діалогічного і монологічного усного мовлення обов'язково враховують мовну грамотність – наявність/відсутність порушень лексичних, фразеологічних, граматичних (морфологічних, синтаксичних), стилістичних, орфоепічних, акцентологічних, інтонаційних норм української літературної мови, а також норм українського мовленнєвого етикету.

Перевірка здатності **говорити** (усно переказувати чи створювати текст) здійснюється індивідуально: учитель пропонує певне завдання (переказати зміст

матеріалу докладно, стисло, вибірково; самостійно створити висловлювання на відповідну тему) і дає учневі час на підготовку.

Перевірка здатності **письмово** переказувати і створювати текст здійснюється фронтально: учням пропонується переказати прочитаний учителем (за традиційною методикою або самостійно прочитаний) текст чи інший матеріал для переказу або самостійно написати твір чи есе.

У монологічному висловлюванні оцінюють його зміст і форму (мовне оформлення).

Рівень	Бали	Характеристика змісту виконаної роботи	Грамотність	
			орфографія і пунктуація	лексична, граматична і стилістична
I. Незадовільний	1–2	Учень будує лише окремі, не пов'язані між собою речення, фрагменти висловлювання; лексика висловлювання дуже бідна і граматична будова мовлення одноманітна.	20 і більше	20 і більше
	3–4	Усне чи письмове висловлювання за обсягом складає третину від норми, відсутня певна завершеність, зв'язність; характеризується неповнотою і поверховістю в розкритті теми; порушенням послідовності викладу; не розрізняється основна та другорядна інформація.	13 – 19	10 – 19
II. Задовільний	5	За обсягом робота наближається до норми, у цілому є завершеною, тема значною мірою розкрита, але трапляються недоліки за низкою показників: роботі властива поверховість висвітлення теми, основна думка не проглядається, бракує єдності стилю та ін.	10 – 12	8 – 9
	6	За обсягом висловлювання сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний, але робота характеризується недоліками за кількома показниками: помітний її репродуктивний характер, відсутня самостійність суджень, їх аргументованість, добір слів не завжди вдалий тощо.	7 – 9	7 – 8
	7	Учень самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст (у разі переказу – з урахуванням виду переказу), вдало добираються лексичні засоби (у разі переказу – використовує авторські засоби виразності, образності мовлення), але в роботі є недоліки, наприклад: відхилення від теми,	5 – 6	5 – 6

		порушення послідовності її викладу; основна думка не аргументується тощо.		
III. Хороший	8	Учень самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст (у разі переказу – з урахуванням виду переказу); розкриває тему, висловлює основну думку (у разі переказу – авторську позицію); вдало добирає лексичні засоби (у разі переказу – використовує авторські засоби виразності, образності мовлення); однак припускається окремих недоліків (за двома показниками): здебільшого це відсутність виразної особистісної позиції чи належної її аргументації тощо.	2 + 3 (негрубих)	3 – 4
IV. Високий	9	Учень самостійно будує послідовний, повний (у разі переказу – з урахуванням виду переказу) текст, ураховує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему; (у разі переказу – зіставляє свою позицію з авторською), робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, додержанням стильової єдності і виразності тексту; але за одним із критеріїв допущено недолік.	1 + 2 (негруба)	2 – 3
	10	Учень самостійно будує послідовний, повний (у разі переказу – з урахуванням виду переказу) текст, ураховує комунікативне завдання; висловлює власну думку, зіставляє її з думками своїх однокласників (у разі переказу – враховує авторську позицію), уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; робота в цілому відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю.	-	1

Окрім того, оцінюючи усне висловлювання, враховують наявність відхилень від орфоепічних норм, правильність інтонування речень; у письмових висловлюваннях – наявність: 1) орфографічних та пунктуаційних помилок, які підраховуються сумарно, без диференціації (перша позиція); 2) лексичних, граматичних і стилістичних (друга позиція). Загальну оцінку за мовне оформлення виводять таким чином: до бала за орфографію та пунктуацію додають бал, яко-

го заслуговує робота за кількістю лексичних, граматичних і стилістичних помилок, одержана сума ділиться на два.

Під час виведення єдиної оцінки за письмову роботу до кількості балів, набраних за зміст переказу чи твору, додається кількість балів за мовне оформлення, і їхня сума ділиться на два. При цьому, якщо частка не є цілим числом, то вона заокруглюється в бік більшого числа.

Читання. Контрольна перевірка **читання вголос** в X–XII класах не здійснюється.

Читання мовчки. Перевірка вміння читати мовчки здійснюється фронтально за однією серією запитань чи тестуванням.

Запитання повинні торкатися фактичного змісту тексту, його причинно-наслідкових зв'язків, окремих мовних особливостей (переносне значення слова, виражальні засоби мови тощо), відображених у тексті образів (якщо є), висловлення оцінки прочитаного.

Перевірка здійснюється на основі незнайомих учням текстів різних стилів, типів, жанрів мовлення, що включають монологічне та діалогічне мовлення (відповідно до вимог програми для кожного класу).

Текст добирається таким чином, щоб ліцеїсти, які мають порівняно високу швидкість читання, витрачали на нього не менше 1–2 хвилин часу і були нормально завантажені роботою.

Оцінювання читання мовчки здійснюється за двома параметрами: розуміння прочитаного та швидкість читання. Розуміння прочитаного виявляється за допомогою тестової перевірки.

Швидкість читання мовчки по класах оцінюється із урахуванням таких норм:

Клас	Швидкість читання мовчки (слів за хвилину)
X	110–150
XI	150–220
XII	170–300

Оцінювання мовних знань і вмінь

Оцінювання мовних знань і вмінь здійснюється тематично. Зміст контролю визначається згідно з функціональним підходом до ліцейського мовного курсу.

Перевірці оцінюванню підлягають знання та вміння з мови, які необхідні передусім для правильного використання мовних одиниць.

Перевірка здійснюється фронтально в письмовій формі із застосуванням завдань тестового характеру. Учням пропонується:

- розпізнавати вивчені мовні явища;
- групувати, класифікувати;
- сполучати слова, доповнювати, трансформувати речення, добираючи належну форму слова, потрібну лексему, відповідні засоби зв'язку між частинами речення, між реченнями у групі пов'язаних між собою речень тощо;

– виявляти розуміння значення мовних одиниць та особливостей їх використання в мовленні.

Перевірка та оцінювання орфографічної та пунктуаційної грамотності

Основною формою перевірки орфографічної та пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий *диктант*.

Перевірці підлягають уміння правильно писати слова на вивчені орфографічні правила і словникові слова, визначені для запам'ятовування; ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації; належним чином оформляти роботу.

Перевірка здійснюється фронтально за традиційною методикою.

Для контрольного текстового диктанту використовується текст, доступний для учнів даного класу.

Для контрольних диктантів використовуються тексти, в яких кожне з опрацьованих протягом семестру правил орфографії та/чи пунктуації були представлені 3–5 прикладами.

Диктант оцінюється однією оцінкою на основі таких критеріїв:

- орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;
- виправляються, але не враховуються такі орфографічні і пунктуаційні помилки:

такі:

- 1) на правила, які не включені до програми *курікулама*;
- 2) на ще не вивчені правила;
- 3) у словах з написаннями, що не перевіряються, над якими не проводилась спеціальна робота;
- 4) у передачі так званої авторської пунктуації;
  - повторювані помилки (помилка у тому самому слові, яке повторюється в диктанті кілька разів), вважається однією помилкою; однотипні (помилки на те саме правило), але в різних словах, вважаються різними помилками;
  - розрізняють *грубі й негрубі помилки*; зокрема, до *негрубих* відносяться такі:

- 1) у винятках з усіх правил;
- 2) у написанні великої букви в складних власних назвах;
- 3) у випадках написання разом і окремо префіксів у прислівниках, утворених від іменників з прийменниками;
- 4) у випадках, коли замість одного знака поставлений інший;
- 5) у випадках, що вимагають розрізнення *не і ні* (у сполученнях *не хто інший, як...; не що інше, як...; ніхто інший не...; ніщо інше не...*);
- 6) у пропуску одного із сполучуваних розділових знаків або в порушенні їх послідовності;
- 7) в заміні українських букв російськими;
  - п'ять виправлень (неправильне написання на правильне) прирівнюються до однієї помилки;
  - орфографічні та пунктуаційні помилки на неопрацьовані правила виправляються, але не враховуються.

Нормативи оцінювання:

Кількість помилок	Бали	Кількість помилок	Бали
20 і більше	1–2	5 – 6	7
13–19	3–4	2 –3 (негрубі)	8
10 –12	5	1 +2 (негруба)	9
7 – 9	6	1 (негруба)	10

Контрольна перевірка здійснюється фронтально та індивідуально.

Фронтально оцінюються: аудіювання, читання мовчки, диктант, письмовий переказ та письмовий твір, есе, мовні знання та вміння.

Індивідуально оцінюються: говоріння (діалог; усний переказ, усний твір).

Перевірка мовних знань та вмінь здійснюється за допомогою завдань тестового характеру.

Тематичну оцінку виставляють на підставі поточних оцінок з урахуванням контрольної (тестової) роботи. Оцінку за семестр виставляють на основі тематичного оцінювання.

«УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА»

ДИДАКТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ

Художня література як мистецтво слова акумулює в собі етичний і естетичний досвід поколінь, відображає життя у всьому його багатстві, складнощах і суперечностях, а тому відіграє особливу роль в інтелектуальному та духовному розвитку учнів, визначальним чином впливає на формування світогляду, національної свідомості (значною мірою втраченої, особливо в умовах проживання поза межами України), сприяє відродженню національних культурних традицій. Вона є джерелом високих морально-етичних засад менталітету українського народу, його естетичних поглядів, філософських підходів до розуміння гармонії людини й природи, народу й людства, прилучення їх до вищого фундаментального буття.

Метою літературно-художньої освіти ліцеїстів є формування вільної, гармонійної, творчої особистості, адаптованої до умов сучасного життя, тобто формування вдумливого, сприйнятливого читача, здатного до духовного розвитку й самозбагачення через систему етичних і естетичних цінностей.

Основними принципами щодо побудови *курікулума* з української літератури для Х–ХІІ класів є: *принцип системності* (вивчення основних явищ літератури від її початків до сьогодення як безперервного процесу в його зародженні, наступності й розвитку), *розуміння літератури як форми художнього пізнання і перетворення дійсності*. Ці принципи зумовлюють, з одного боку, потребу дати ліцеїстам уявлення про початки мистецтва слова взагалі (міфологія, фольклор), про зародження української літератури (література Київської Русі), про особливості формування і розвитку її впродовж багатьох століть і в наш час. З іншого, забезпечити розуміння специфіки літератури як одного з видів мистецтва, закономірностей її розвитку що передбачає засвоєння основних положень теорії літератури.

Історико-літературний принцип викладання, опертий на ідейно-естетичні критерії, передбачає вироблення в ліцеїстів уявлення про основні закономірності розвитку української літератури протягом XI–XX ст., розуміння її функцій і завдань літератури.

Історичний розвиток мистецтва слова розкривається через вивчення як творчого шляху, художнього доробку окремих українських письменників, так і самого літературного процесу з його характерними ідейно-проблемними тенденціями й жанрово-стильовими пошуками.

Література ґрунтується на *особистісному підході* до вивченого матеріалу, до сприйняття конкретного художнього твору залежно від життєвого та сенсорного досвіду кожного учня, його загального розвитку, інтелектуального рівня, читацьких інтересів, від уміння, самостійно мислити. Визначаючи обсяг і зміст літературної освіти в ліцеї, розробляючи технології вивчення, вважаємо, необхідним забезпечити максимальну *варіативність змісту і форм навчального* процесу, використовувати всі можливості, які дає диференційоване навчання та індивідуальний підхід, аби кожен із старшокласників найглибше засвоїв навчальний матеріал, узяв з кожного художнього твору все те, що здатний узяти та сприйняти.

Зміст «Української літератури»

Об'єктом вивчення літератури є:

- художні твори української і перекладної літератури;
- теорія літератури;
- твори літературної критики.

Для вивчення дібрані твори найвищого художнього рівня, важливі з погляду проблематики, в яких здебільшого порушуються “вічні”, загальнолюдські проблеми, а не ті, що мають сьогочасне значення.

Курікулум передбачає три ряди творів: *для текстуального вивчення* (читання і аналіз), *для самостійного читання*, *для позакласного читання* (окремі з них – на вибір учителя та учнів – обговорюються на спеціально виділених уроках).

Для текстуального вивчення, пропонуються зразки таких фольклорних жанрів, як народні перекази, легенди, байки, балади; твори письменників, які раніше не вивчалися (П. Куліш, Б. Грінченко, В. Самійленко, Олександр Олесь, М. Куліш, В. Симоненко, Л. Костенко, Григорій Тютюнник, І. Драч, П. Загребельний, Ю. Мушкетик, О. Коломієць та ін.), а також представників діаспори – Є. Маланюка, І. Самчука, Б.І. Антонича та ін.

Курікулум побудовано з урахуванням вимог, які ставляться перед вивченням літератури в ліцеях. Увага в ньому зосереджена на творчості тих письменників, які посіли найвизначніше місце в історії літератури.

Учитель у разі обґрунтованої потреби (при відсутності достатньої кількості текстів) може пропонувати іншу форму роботи над творами – замінювати текстувальне вивчення оглядовим або один твір іншим. В календарному плануванні дозволяється самостійно визначати кількість годин на вивчення літературного матеріалу згідно з недільним розподілом годин.

До курікулуму введено розділ «Література рідного краю». В коло читання даного розділу включаються твори українських письменників, що мешкають у

Республіці Молдова, а також перекладні твори румунської літератури. Це викликає в ліцеїстів підвищений інтерес і створює широкі можливості для ведення пошукової, дослідницької роботи що є особливо важливим на останньому етапі шкільної освіти.

Змістом ліцейської освіти насамперед передбачається створення оптимальних передумов “для всебічного розвитку особистості, виховання громадянина-патріота Республіки Молдова”, а сам зміст “визначається на засадах загальнолюдських і національних цінностей, науковості й систематичності знань, їх цінності для соціального становлення людини, гуманізації й демократизації шкільної освіти”. Відповідно, у сьогоднішній загальноосвітній системі “українська література” набуває особливої актуальності.

Українська література є потужним носієм ідентичності нації, її генетичного коду. Це надзвичайно важливий чинник і в сьогоднішніх умовах глобалізації усього світового цивілізаційного простору, і в індивідуальному національному самоусвідомленні. Ця нова ідеологічна доктрина для її повноцінного функціонування в сучасному світі має базуватися на історичних і культурних традиціях, на переосмисленні сучасного досвіду на основі загальнолюдських цінностей. У цьому сенсі “українська література” набуває особливого значення.

Українська література в загальному світовому контексті є свідченням високої духовної та цивілізаційної розвиненості українського народу, вона є невід’ємною складовою його національної культури. Як мистецтво слова вона є носієм потужного заряду духовної енергії, здатна передавати загальнолюдські й національні цінності від покоління до покоління, культивувати їх у людській душі. Засобами мистецтва слова вона допомагає формувати, збагачувати внутрішній світ учнів, позитивно впливати на їх свідомість і підсвідомість, спрямовувати морально-етичний потенціал, розвивати інтелект, творчі здібності, естетичний смак.

Отже, **метою вивчення української літератури** в ліцейській ланці є:

- підвищення загальної освіченості учня, досягнення належного рівня сформованості вміння “читати й усвідомлювати прочитане”, “прилучатися до художньої літератури, а через неї – до фундаментальних цінностей культури”, розширення їхніх культурно-пізнавальних інтересів;
- сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному становленню й самореалізації особистості в сучасному світі;
- виховання національно свідомого громадянина Республіки Молдова;
- формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

Складові цієї загальностратегічної мети реалізуються через такі конкретні **завдання української літератури**, які ґрунтуються на аксіологічній, літературознавчій, культурологічній змістових лініях, акцентованих у “Державному стандарті...”:

1. Зацікавлення учнів художнім твором як явищем мистецтва слова, специфічним “інструментом” пізнання світу і себе в ньому – прищеплення і утримання бажання читати.

2. Розвиток уміння сприймати літературний твір як явище мистецтва слова.
  3. Підняття загальної освіченості учнів: набуття ними базових знань з української літератури, необхідних для повноцінної інтеграції в суспільство на різних рівнях. Ознайомлення із найвизначнішими і найпоказовішими взірцями української народної творчості та художньої літератури.
  4. Формування читацької культури учнів, розвиток естетичного смаку, вміння розрізнати явища класичної (як високого мистецтва) і масової культури.
  5. Формування стійкого інтересу до української літератури як вагомого духовного спадку народу, повноцінного оригінального мистецтва.
  6. Повернення втраченого престижу української літератури, виховання її майбутнього читача й шанувальника.
  7. Формування гуманістичного світогляду, розвиток духовного світу, утвердження загальнолюдських морально-етичних орієнтирів.
  8. Сприяння національному самоусвідомленню і стійкому відчуттю приналежності до європейської спільноти. Бачення в українській художній творчості ментальних особливостей українця.
  9. Вивчення української літератури в національному і світовому культурологічному контекстах, у міжпредметних зв'язках.
  10. Розвиток творчих і комунікативних здібностей учнів, їхнього самостійного і критичного мислення, культури полеміки, вміння аргументовано доводити власну думку.
  11. Вироблення вміння компетентно і цілеспрямовано орієнтуватися в інформаційному і комунікативному сучасному просторі.
  12. Вироблення вміння застосовувати здобуті на уроках літератури знання, навички у практичному житті.
  13. Розвиток навичок самоосвіти, бажання і спроможності вчитися.
- Найважливішою особливістю пропонованого курсу є те, що вона укладена **на основі Державного стандарту з української літератури**.

СПЕЦИФІЧНІ КОМПЕТЕНЦІЇ

Специфічні компетенції мають двобічну структуру, яка обумовлена характером предмета «Українська мова і література».

Українська література

На кінець XII класу учень:

1. Компетенції

- 1.1. Розуміє українську літературу як невід'ємну частину української і всесвітньої культури. Усвідомлює специфіку художньої літератури і її соціокультурне значення.
- 1.2. Усвідомлює систему літературних образів як засіб пізнання історії свого народу, його характеру, менталітету, специфіки етнокультурного і національного простору. Здатний сприймати літературні образи красного письменства типологічно – від ідеалу до антигероя.

1.3. Усвідомлює основні принципи загальнолюдської системи морально-етичних цінностей. Сприймає літературу як засіб розвитку власної духовності, самореалізації в соціумі, розбудови гармонійних стосунків з іншими, як контекст для осмислення особисто значимих проблем.

1.4. Знає основних авторів і твори української літератури; пояснює їх роль в історії і культурі українського народу. Розуміє особливості ідейного пафосу і художню своєрідність української літератури в різні моменти її розвитку.

1.5. Усвідомлює роль ключових авторів і їх творів кожного періоду історії української літератури в цілісному літературному процесі та культурно-історичному розвитку.

1.6. Виявляє і коментує в творах різних жанрів зв'язок між особистісними, родовими та універсальними людськими цінностями. Співставляючи їх різноманітні вияви у програмних творах, виявляє вічні етнічні цінності та їх інтерпретацію в сучасному світі.

1.7. Розуміє і пояснює роль засобів виразності і зв'язок між різними композиційними елементами для емоційного впливу і для цілісного сприйняття смислів, закладених у художньому творі.

1.8. Знає основні принципи жанрової системи літератури і пояснює основні жанрові особливості художнього твору.

1.9. Усвідомлює роль аналізу і синтезу як логічних операцій для розуміння і тлумачення художнього тексту. Усвідомлює різницю між художнім текстом і його аналізом.

1.10. Аналізує художній текст. Визначає і коментує тему, ідею, композицію, сюжет, хронотоп, систему образів; характеризує оповідача або ліричного героя.

1.11. Виконує комплексний аналіз літературного тексту як художнього феномену з огляду на історію написання твору; особистість і позицію автора; соціально-історичні особливості епохи; особливості художньої мови, роль тропів і стилістичних фігур.

1.12. Обговорює різні варіанти аналізу твору, викладені в фрагментах літературно-критичних матеріалів, коментує різні точки зору. Дає розгорнуту відповідь на проблемне питання. Формує усно і письмово власні оцінні судження і вміє захищати їх в дискусії або в письмовому аргументативному тексті (літературно-інтерпретативний твір; есе естетичної і морально-етичної проблематики).

1.13. Користується бібліотечними каталогами, довідковою літературою, Інтернетом. Розпізнає основні види видань: вибрані твори; зібрання творів; антологія, тематичні збірники. Здатний скласти уяву про книгу і її зміст за наступними орієнтирами: назва, ім'я автора, анотація, зміст, вступ, післямова, рецензія, анонс.

1.14. Співставляє (порівнює) твори різних культур і епох, виявляючи загальне і відмінне в уявленнях про *добро і зло, прекрасне і потворне, свободу і рабство, справедливість і несправедливість* в різних культурних моделях. Усвідомлює різні вияви відносин «своє»/«чуже»; «українець»/«інші».

2. Зміст

2.1. Художня література. Її образна специфіка як мистецтва слова. Особливості художньої літератури як форми суспільної свідомості. Взаємозв'язок літератури з життям.

2.2. Основні етапи розвитку української літератури, найважливіші факти та особливості розвою літературного процесу.

2.3. Місце і значення українського красного письменства в світовій літературі.

2.4. Найвизначніші відомості про життя і творчість українських письменників; місце і значення вивчених творів у доробку письменника та в літературному процесі відповідного періоду.

2.5. Зміст, тема, ідейно-художні особливості художнього твору. Його сприйняття в контексті національної історії, ментальності, філософії. Історія написання твору. Особистість і позиція автора.

2.6. Текст. Художній твір як явище мистецтва. Літературний і фольклорний твір. Роль художнього домислу. Літературні і фольклорні мотиви. Лейтмотив.

2.7. Єдність форми і змісту в художньому творі. Індивідуальний стиль письменника.

2.8. Літературний метод. Літературний рід. Літературний жанр. Жанрові різновиди.

2.9. Естетика і ідеологія літературних течій.

2.10. Художній образ. Літературний характер. Літературний тип. Індивідуальне і типово в художньому творі.

2.11. Естетико-літературний інструментарій для аналізу/інтерпретації твору. Тропи. Їх ідейно-естетична роль.

2.12. Критична література (історико-літературного, теоретичного, естетичного характеру).

2.13. Традиції й новаторство в літературі.

2.14. Конкретно-історичне та загальнолюдське значення літературних героїв і подій, зображених у вивчених творах.

Зміст запропонованого до вивчення літературного матеріалу спроектований на **компетенції учнів** та очікувані **результати навчання**, що дає можливість більш цілеспрямовано і стратегічно зорієнтовано організувати навчальний процес, а також проконтролювати його. Таким чином, відповідно до Державного стандарту курікулумом з української літератури передбачається “формування покоління молоді, що буде захищеним і мобільним на ринку праці; здатним робити особистісний, духовно-світоглядний вибір; матиме необхідні знання, навички і компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях; здатним до навчання упродовж життя”. В ній наскрізно втілено **ключові компетенції**, які сприятимуть розвитку особистості та її повноцінній самореалізації в сучасному житті. Вивчення в ліцеї “української літератури” забезпечує реалізацію цих компетенцій та субкомпетенцій та у таких напрямках:

– соціальні компетенції (активна участь у суспільному житті; здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість; розвиток комунікативних якос-

тей; здатність розв'язувати проблеми; формування світоглядних і загальнолюдських ціннісних орієнтирів);

– мотиваційні компетенції (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, самостійності мислення);

– функціональні компетенції: естетична, культурологічна, мовна, комунікативна (вміння оперувати набутими знаннями, сформованими навичками, використовувати їх у практичному житті).

Загальний результат курікулума з української літератури стосується:

• **учня** (освічену і розвинену особистість, спроможну повноцінно реалізуватися в майбутньому дорослому житті);

• **учителя** (для якого передбачається підвищення фахових вимог);

• **української літератури** (змінюється її усталений імідж, зростає престиж).

Концепція курікулума з української літератури

Відповідно до цієї концепції структура курікулума, його змістове наповнення передбачає: світовий і національний культурологічний контексти, міжпредметні зв'язки, втілення ключових компетенцій, врахування вікових особливостей учнів, психології сприйняття дитиною творів художньої літератури, особливості сучасного навчального процесу в ліцеї, право вибору (для вчителя і учня), особливості сучасного інформаційно-комунікативного простору, загальносвітових процесів глобалізації тощо.

При доборі художніх творів для текстуального вивчення враховувалося і те, що курікулум з української літератури за своїм змістовим наповненням є своєрідним шкільним каноном у єдиній, нехай і розгалуженій, багаторівневій системі загальноприйнятої літературно-критичної оцінки того чи того твору, постаті письменника, його внеску у національну і світову духовні скарбниці. Загалом цей шкільний канон є первісною ланкою літературного канону сьогодення, однак він закладає у свідомості молоді людини певні культурологічно-ціннісні орієнтири, які неодмінно “спрацюють” у майбутньому.

Водночас особливість сучасного шкільного вивчення української літератури потребує добирати художні тексти за принципами: високих естетичних

критеріїв, жанрово-тематичної розмаїтості, врахування вікової психології, осучаснення змістового матеріалу. Тому добиралися насамперед твори, цікаві й актуальні у контексті нинішнього життя, суголосні сьогоднішній рецепційній свідомості, близькі та зрозумілі сучасній молодій людині, яка живе в іншому мовному, комунікативному, інформаційному просторі.

Українська література водночас виконує кілька рівноцінних функцій, серед яких виділяються: естетична, пізнавальна і виховна. Це означає, що кожен запропонований твір не лише відображає певну історично-художню дійсність, а й засобами мистецтва слова виховує людину. Тому особливий акцент робиться на тих художніх творах, що сприяють зародженню у свідомості та підсвідомості молодшої людини якостей, які є носіями позитивної, життєствердної енергії. Ці твори мають давати естетичне задоволення і моральне опертя (оптимізм, життєствердність, ідея подолання труднощів, воля до перемоги, досягнення мети тощо), однак це не зводилося до абсолюту. Враховано те, що літературний текст як явище мистецтва – живий організм, а тому своїм впливом на людину завжди непередбачуваний. Іноді негативний приклад із художнього твору може спрацювати значно потужніше, сприяти духовному очищенню, оновленню, моральному загартуванню.

Навчально-виховний процес уроків української літератури передбачає формування цілісного уявлення про неї як про важливий складник національної культури, підвищення загального рівня культури майбутнього покоління, розвиток його творчого, інтелектуального потенціалу, виробленню здорового, повноцінного світогляду.

Викладання літератури відбувається у форматі загального мистецького контексту, в якому створювався художній твір, а також міжпредметних зв'язків (українська мова, румунська мова і література, російська мова і література, історія, зарубіжна література, громадянське виховання, образотворче мистецтво, музика, природознавство, географія, естетика, етика).

Для кожного класу окремо вказується загальна кількість годин (однакова для всіх).

Під час навчально-виховного процесу програмою передбачено таку його організацію, у процесі якої вчитель дає необхідні стартові знання, висловлює-демонструє власні судження, заохочує до глибшого пізнання, зацікавлює, координує, спрямовує вивчення теми. Але не вимагає прийняття єдиної думки, не диктує своє прочитання тексту, він **лише спонукає до певних оціночних висновків**, а учень вчиться їх робити самостійно, так само як і самостійно мислити, оцінювати, порівнювати, проводити аналогії з сучасним життям, власним досвідом тощо.

Загалом така демократична орієнтація курукулума спрямована на постійну творчу співпрацю, діалог учителя, учня з художнім твором, дає широкий простір для самостійного сприйняття і осмислення літератури як явища мистецтва.

СУБКОМПЕТЕНЦІЇ, ХАРАКТЕРНІ ДЛЯ ПРЕДМЕТА, ОДИНИЦІ ЗМІСТУ, НАВЧАЛЬНА ТА ОЦІННА ДІЯЛЬНІСТЬ

Українська література – X клас

Субкомпетенції	Одиниці змісту	Види навчальної та оцінної діяльності
Розуміє літературу як невід'ємну частину української і всесвітньої культури.	Усна народна творчість Ліричні пісні: “Лугом їду, коня веду”, “Летіла зозуля через мою хату”, “Із-за гори кам'яної”, “Ой у полі три криниченьки”, “Розпрятайте, хлопці, коні”, “Гаяю, гаяю, зелен розмаю”. Пісні-балади: “Ой, чие ж то жито, чи то покоси?”, “Неділю рано зілля копала”, “Пісня про шандаря”. Народні романси: “О милий мій, прошу тебе”, “Айстри” (“В моєму саду айстри білі”). Пісні літературного походження: Петренко М. “Дивлюсь я на небо”, Руданський С. “Повій, вітре, на Україну”, Старіцький М. “Виклик”, Ніжинський П. “Закувала та сива зозуля”, Лепкий Б. “Чуєш, брате мій”, Глібов Л. “Журба”, “Стоїть гора високая”.	Презентація твору в групах. Складання питань до твору. Аналіз мови художніх творів. Презентація. Взаємоопитування. Самооцінювання. Аналіз критичних статей. Електронні презентації. Літературна дискусія.
Знає основні принципи жанрової системи літератури і визначає основні жанрові особливості художніх творів.	Народні пісні на слова Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, П. Грабовського. Художня проза 50–60 років П. Куліш “Чорна рада”, “Рідне слово”, “До кобзарів”, “Заспів”, “Піонер”. Марко Вовчок “Інститутка”.	Експеримент. Письмовий твір. Есе естетичної і морально-етичної проблематики.
Розрізняє тексти різних функціонально-смыслових стилів.	Українська література другої половини XIX століття Ю. Федькович. “Пречиста діво, радуйся, Маріє!”, “Думи мої”, “Нива”, “Три як рідні брати”, “Дизертир”, “Шельвах”.	Рольові ігри. Проблемна ситуація.

<p>Висловлює свою власну думку щодо проблеми літературного твору.</p> <p>Усвідомлює цінність людини і її інтеграції у сучасне суспільство.</p> <p>Знає історію написання твору.</p> <p>Формулює усно і письмово власні оцінки судження і вміє їх захищати.</p> <p>Користується бібліотечними каталогами, ЗМІ, Інтернетом.</p> <p>Порівнює твори різних культур і епох, виявляючи спільне й відмінне в уявленнях про добро і зло, прекрасне і погоне, творче, свободу і рабство.</p> <p>Визначає в тексті художні засоби, пояснює їхню роль.</p> <p>Знає і вміє самостійно аналізувати твори для позакласного читання.</p> <p>Знає зміст художнього твору; сприймає його в контексті національної історії, ментальності, філософії.</p>	<p>І. С. Нечуй-Левицький. "Кайдашева сім'я". Панас Мирний "Хіба ревуть воли, як ясла повні?" "Лихі люди" (оглядово).</p> <p>Література кінця XIX – початку XX століття</p> <p>І. Франко Збірка "З вершин і низин"; "Гімн"; "Думи пролетаря", "Не пора, не пора". Цикл "Веснянки": "Примить", "Земле, моя всеплодюча мати", "Моя любов", "Ой ти, дівчино, з горіха зерня", "Чого являєшся мені у сні?", "Сідловому", "Декадент", "Мойсей", "Украдене щастя". Стаття "Література, її завдання і найважливіші віхи".</p> <p>Б. Грінченко "Хлібороб", "До праці", "Смутні картини", "Без хліба", "Екзамен", "Під тихими вербами", "Дзвоник".</p> <p>П. Грабовський "Я не співець чудовної природи", "Справжній герой", "Уперед", "Грудівниця", "До Русі-України", "До Н. К.С.", "До матері", цикл "Веснянки", "До БС-го", "Прощай коханий ляше-друже".</p> <p>М. Коцюбинський "Гата Morgana", "Іntertessіo", "Кони не винні", "Тіні забутих предків", "Цвіт яблуні", "Для загального добра".</p> <p>Драма турія і театр другої половини XIX-початку XX століття</p> <p>М. Старицький "До України", "До молоді", "Барві", "Погонь", "Не судилось", "Талант".</p> <p>М. Кропивницький "Литай, або ж павук", "Доки сонце зійде, роса очі виїсть".</p> <p>І. Карпенко-Карий "Хазяїн", "Сава Чалий".</p>	<p>Усні та письмові твори роздуми.</p> <p>Виразне поетичних творів, уривків з прозових творів.</p> <p>Рольова гра.</p> <p>Вікторина.</p> <p>Індивідуальне опитування.</p> <p>Мозковий штурм.</p> <p>Взаємооцінювання.</p> <p>Кольорова гама.</p> <p>Есе.</p> <p>Опорна схема.</p> <p>Вербальне оцінювання.</p>
--	--	--

<p>Знає поняття «фольклор», його особливості і жанри.</p> <p>Знає жанрові особливості балади, романсу, пісень літературного походження.</p> <p>Усвідомлює особливості художньої літератури як мистецтва слова, взаємозв'язок літератури з життям, роль художнього доміслю в творі.</p> <p>Розуміє єдність форми і змісту в творках художньої літератури, естетичну цінність літератури.</p> <p>Визначає і пояснює характерні риси епохи, відображені в художньому творі.</p> <p>Розрізняє визначальні ознаки оповідання, повісті, роману як епічних жанрів.</p> <p>Пояснює на прикладах особливості драматичних творів. Жанр драматургії.</p> <p>Визначає істотні ознаки літературних напрямів. Імпресіонізм.</p> <p>Самостійно аналізує фольклорний твір.</p> <p>Аналізує художній твір.</p> <p>Виявляє основні проблеми; характерні риси епохи, відображені в ньому;</p> <p>ідейно-художню та естетичну роль поезії; засюжетних елементів;</p> <p>авторську позицію до зображеного;</p>	<p>Література рідного краю</p> <p>Твори українських письменників Молдови або творів молдавських письменників, перекладених на українську мову, даються на вибір вчителя.</p> <p>Позакласне читання</p> <p>М. Куліш "Маруся Богуславка", "Святиня", "Слово над гробом Тараса Шевченка". Марко Вовчок "Козачка", "Два брати", "Ледяниця", "Три долі", "Маша". Ю. Федькович "Новобранчик", "Лук'ян Кобилиця", "Довбуш", "Серце не навчить". Панас Мирний "Голодна воля", "Повія". І. Нечуй-Левицький "Над Чорним морем", "Афонський проїждисвіт".</p> <p>І. Франко "Перехресні стежки", "На дні", "Сон князя Святослава", "Пісні і пасовиська". М. Кропивницький "Пошились у дурні", "По ревізії".</p> <p>М. Старицький "У темряві", "Оборона Буші". І. Карпенко-Карий "Безталанна", "Мартин Бурдуля". Б. Грінченко "Олеся", "Серед чужих людей". М. Коцюбинський "Подарунок на іменини", "Сміх", "Він іде", "Persona grata".</p> <p>Відомості з теорії літератури</p> <p>Поняття про пісню баладу, романс. Паралелізм у ліричній пісні. Поняття про художній прийом метаморфози. Поняття про пісню літературного походження. Поглиблення поняття про художню літературу, образну</p>	
---	---	--

складає характеристики героя, виявляє типове й індивідуальне, порівнює дійових осіб одного і різних творів. Складає характеристики колективного героя. Виявляє власне ставлення до прочитаного, до вчинків дійових осіб; доводить свої думки. Користується довідковою літературою (літературними енциклопедіями, словниками літературознавчих термінів) та додатковими джерелами. Готує доповідь або реферат на літературну тему за запропонованими джерелами). Складає усні й письмові твори-роздуми на літературні та публіцистичні теми.	специфіку її як мистецтва слова, про художній образ. Художній твір як явище мистецтва. Роль художнього домислу в ньому. Єдність форми і змісту в художньому творі. Поняття про характер, індивідуальне й типове в ньому. Оповідання і повість як жанри епічного твору. Поняття про роман. Історичний роман. Поглиблення поняття про повість і роман. Соціально-побутова повість. Естетична сутність літератури. Анафора. Поетичне кінцє. Поняття про епіфору. Поглиблення поняття про жанри драматургії. Комічне й трагічне. Гротеск. Поглиблення поняття про роль описів в художньому творі (інтер'єр, пейзаж). Поняття про імпресіонізм. Новела. Поглиблення знань про роль підтексту в художньому творі. Демонологія народна.
--	---

42

Українська література – XI клас

Субкомпетенції	Одиниці змісту	Види навчальної та оцінної діяльності
Розуміє літературу як невід'ємну частину української і всесвітньої культури. Усвідомлює основні принципи загальнолюдської системи морально-етичних цінностей.	Усна народна творчість Народна драма. Весілля – велична народна драма. Спільне й відміне в її сюжети в різних регіонах України. Події на своєрідні акти: сватання, заручини, плетіння вінка, гільце, дівич-вечір, каравай, саме весілля, покриття молодці. Весільні пісні: Віготовлення короваю. Звивання гільця і вінків.	Презентація твору в групах. Складання питань до твору. Аналіз мови художніх творів.

Сприймає літературу як засіб розвитку власної духовності. Знає основних авторів і твори української літератури, пояснює їх роль в історії і культурі українського народу. Виявляє вічні етнічні цінності та їх інтерпретацію в сучасному світі. Знає основні принципи жанрової системи літератури і визначає основні жанрові особливості художніх творів. Розрізняє тексти різних функціонально-смыслових стилів. Аналізує художній текст. Визначає і коментує тему, ідею, сюжет, систему образів. Висловлює свою власну думку щодо проблем літературного твору. Усвідомлює цінність людини і її інтеграції у сучасне суспільство. Знає історію написання твору. Формулює усно і письмово власні оцінні судження вміє їх захищати. Користується бібліотечними каталогами, ЗМІ, Інтернетом.	Українська література кінця XIX – початку XX століття Леся Українка “Contra spem spero”, “Ніч темна і тиха була”, “Стояла я і слухала весну”, “Давня весна”, “Весна”, “Перемога”, “Все покинуть, до тебе поплинуть”, “Повалася нескінчена розмова”, “Напис в руїні”, “Слово, чому ти нетвердая криця?”, “Давня казка”, “Дім”, “І все-таки до тебе думка лине”, “Лісова пісня”, “Бояриня” Ольга Кобилянська “Земля”, “В неділю рано зілля копала”, “Новели” (за вибором учителя). Василь Стефаник “Новина”, “Камінний хрест”. Олександр Олесь “З журбою радість обнялась”, “Ми не кинемо зброї своєї”, “Айстри”, “Чари ночі” (“Сміються, плачуть солов’ї”), “О слово рідне...”, “Замовкніть всі: великий час прийшов”, “Мой матері”, “По дорозі в казку”. Володимир Винниченко “Суд”, “Солдатки”, “Кумедія з Костем” Микола Вороний “За Україну”, “Евшан-зілля”, “Краю мій рідний”, “За брамою раю”, Цикл поезій про кохання (на вибір учителя): “На озері”, “Скрипонець”, “Хмари”, “Соловейко”. Українська література XX століття (1917–1934) Василь Чумак “Червоний заспів”, “Офіра”, “Сьогодні ходив на молитву магус”, “Волошки”, “Конвалії”. Павло Тичина “Розкажи, розкажи мені поле...”, “Арфами, арфами...”, “О панно Інна”, “Мадонно моя”, “Скорботна мати”, “Золотий годин”, “Я утверждаюсь”	Презентація. Взаємоопитування. Самооцінювання. Аналіз критичних статей. Електронні презентації. Літературна дискусія. Експеримент. Письмовий твір. Есе естетичної і морально-етичної проблематики. Рольові ігри. Проблемна ситуація. Усні та письмові твори-роздуми. Виразне поетичних творів, уривків з прозових творів.
--	--	--

43

<p>Порівнює твори різних культур і епох, виявляючи спільне й відмінне в уявленнях про добро і зло, прекрасне і потворне, свободу і рабство. Визначає в тексті художні засоби, пояснює їхню роль.</p>	<p>“Похорон друга”, “Поесії збірки “Замість сонетів і октав (на вибір учнів)”, Максим Рильський “Яблука доспіли”, “Слово про рідну матір”, “Шопен”, “Диалог”, “Гроянди і виноград”, “Рідна мова”. Володимир Сосюра “Червона зима”, “Гі пішов я тоді до Петлюри”, “Так ніхто не кохав”, “Коли потяг у даль загуркоче”, “Любіть Україну”, “Я знаю силу слова”. М. Хвильовий “Я (Романтика)”, Микола Куліш “Мина Мазайло”, Валер’ян Підмогильний “Місто”. Богдан Лепкий “Журавлі”, “Цвіг щастя”. На вибір вчителя 2 поета Празької школи: О. Ольжич, С. Маланюк, О. Лятуринська, О. Теліга.</p>	<p>Вікторина. Індивідуальне опитування. Мозковий штурм. Взаємооцінювання. Кольорова гама. Есе. Опорна схема. Вербальне оцінювання. Доповіді, реферати. Публічний виступ. Слухання, читання, аналіз художніх текстів, критичних статей, довідкової літератури; Добір художніх фактів, деталей, їх аналіз і систематизація, інтерпретація з певною метою. Встановлення причиново-наслідкових причин закономірностей в художньому</p>
<p>Знає і вміє самостійно аналізувати твори для позакласного читання. Знає відомості про неоромантизм, революційний романтизм, експресіонізм та видатних представників цих методів. Розрізняє літературні роди та їх основні жанри, особливості роману-утопі. Знає драматичні жанри та їх різновиди. Особливості драматичної поеми, драми-феєрії. Знає істотні ознаки ліро-епічного твору. Ескіз. Визначає ознаки мемуарної літератури, автобіографічного твору, їх особливості і роль у літературному процесі.</p>	<p>Література рідного краю Твори українських письменників Молдови або творів молдавських письменників, перекладених на українську мову, даються на вибір вчителя. Позакласне читання Весільні пісні українців Молдови (записи). Л. Українка “Орґія”, “Одержима”, “В катакомбах”, “До мого фортепіано”, “Забута гіль”, “Твої листи завжди пахнуть трояндами”, “Василь Стефаник”, “Кленові листки”. Ольга Кобилянська “Царівна”, “Людина”. Олександр Олесь “Ніч на полонині”, “Лебідь”, “На чужині”. В. Винниченко “Пророк”, “Сонячна машина”. С. Васильченко “На каліновім мості”, “Над Россєю”, “Олив’яний перстень”. П. Тичина “Скворорода”, “Прометей”.</p>	

<p>Розуміє і пояснює роль тропів як засобів образного, яскравого, індивідуального відтворення життєвих явищ. Знає поетичні жанри. Розрізняє ознаки поняття: індивідуальний стиль письменника, естетичний ідеал, перенесення, психологізм. Вміє розказати про основні етапи життєвого і творчого шляху Л. Українки, П. Тичини, М. Рильського, О. Олеся, В. Соєри; найважливіші відомості про інших письменників. Виявляє найхарактерніші ознаки літературного методу, жанру.</p>	<p>М. Рильський “Жага”, “Поле чорніє”, “На білу гречку внали роси”, “Неопалима купина”. В. Соєра “Марії”, “Васильки”, “Білі акації”, “Солов’їні далі”, “Як не любити рідну мову”. М. Хвильовий “Невеличка драма”, “Остап Шантала”. Відомості з теорії літератури Поняття про неоромантизм, революційний романтизм, експресіонізм. Драматична поема. Драма-феєрія. Поняття параболі. Естетичний ідеал письменника. Поглиблення знань учнів про новелу та прийоми зображення характеру в ній. Використання засобів лірики й драми в епічному творі. Поглиблення поняття про тропи та їх ідейно-естетичну роль. Індивідуальний стиль письменника. Поняття про перенесення. Поняття психологізму в літературі. Поняття про науковофантастичний роман-утопію. Поглиблення поняття про водевіль. Ліро-епічні жанри прози. Ескіз як ліро-епічний жанр. Поетичні жанри й системи віршування. Автобіографічний твір. Підтекст його роль в творі. Мемуарна література.</p>	<p>твори (окремо взятому чи в декількох творах одного чи різних письменників). Добір аргументів, доказів для ствердження чи спростування того чи іншого теоретичного положення, думки. Написання творів, рецензій, відгуків на літературну тему; Роботи науково-дослідницького плану: складання рефератів, тез, повідомлень, доповідей.</p>
<p>Аналізує художній твір: визначає роль героїв у розкритті ідейно-художнього змісту твору; характеризує героїв, враховуючи авторське ставлення до них. З’ясовує взаємозв’язок світогляду і творчості письменника. Зіставляє дійових осіб, сюжетні лінії, особливості композиції, ідейну спрямованість, авторську позицію. Опрацьовує й використовує літературно-критичні праці, складає тези й спектри статей, рецензій і на їх основі готує усні й письмові повідомлення, доповіді, реферати. Пише твори-роздуми проблемного характеру на літературні та публіцистичні теми.</p>		

Українська література – XII клас

Субкомпетенції	Одиниці змісту	Види навчальної та оцінної діяльності
<p>Розуміє літературу як невід'ємну частину української і всесвітньої культури.</p> <p>Усвідомлює систему літературних образів як засіб пізнання історії свого народу, його характеру, ментальності, специфіки етнокультурного й національного простору.</p> <p>Сприймає літературні образи типологічно – від ідеалу до антигероя.</p> <p>Розуміє особливості ідейного пафосу і художню своєрідність української літератури на різних етапах її розвитку.</p> <p>Усвідомлює роль ключових авторів і їх творів в цілісному літературному процесі</p> <p>Усвідомлює основні принципи загальнолюдської системи морально-етичних уявлень.</p> <p>Виконує комплексний аналіз літературного тексту як художнього феномену з огляду на історію написання, особистість і позицію автора, особливості художньої мови.</p> <p>Сприймає літературу як засіб розвитку власної духовності.</p> <p>Знає основних авторів і твори української літератури, пояснює їх роль в історії і культурі українського народу.</p>	<p>Усна народна творчість</p> <p>Народнопісенна творчість на сучасному етапі.</p> <p>Пісні січових стрільців: "Ой у лузі червона калина, "Видно село під горою", "Гей ви, стрільці січові".</p> <p>Нове звучання патріотичних пісень, створених письменниками:</p> <p>Гімн "Ще не вмерла України" П. Чубинського, " Не пора, не пора" І. Франка, "За Україну!" М. Вороного.</p> <p>Пісні літературного походження, що стали народними:</p> <p>а) "Пісня про рушник", "Стежина" А. Малишка; б) "Два кольори" Д. Павличка; в) "Виростеш ти, сину" В. Симоненка.</p> <p>Українська література 1934–1958 рр.</p> <p>Ю. Яновський "Вершники", "Дочка прокурора" *.</p> <p>І. Кочерга "Свчичине весілля", "Ярослав Мудрий" *.</p> <p>Остап Вишня "Чухраїнці", "Зенітка", "Мисливські усмішки", "Щоденник", "Думи мої, думи мої", *Моя автобіографія".</p> <p>Отак і пишу *.</p> <p>Як варити і їсти суп з дикої качки *.</p> <p>Зачець *.</p> <p>Гіпно-баба *.</p> <p>О. Довженко "Зачарована Десна", "Україна в огні", "Щоденник (оглядово)", новели "На колючому дроті", * та ін. (на вибір учнів).</p>	<p>Презентація твору в групах.</p> <p>Складання питань до твору.</p> <p>Аналіз мови художніх творів.</p> <p>Презентація.</p> <p>Взаємоопитування.</p> <p>Самооцінювання.</p> <p>Аналіз критичних статей.</p> <p>Електронні презентації.</p> <p>Літературна дискусія.\</p>

<p>Виявляє вічні етнічні цінності та та їх інтерпретацію в сучасному світі.</p> <p>Знає основні принципи жанрової системи літератури і визначає основні жанрові особливості художніх творів.</p> <p>Аналізує художній текст. Визначає і коментує тему, ідею, сюжет, систему образів.</p> <p>Висловлює свою власну думку щодо проблем літературного твору.</p> <p>Знає історію написання твору.</p> <p>Формулює усно і письмово власні оцінні судження і вміє їх захищати.</p> <p>Користується бібліотечними каталогами, ЗМІ, Інтернетом.</p> <p>Порівнює твори різних культур і епох, виявляючи спільне й відмінне в уявленнях про добро і зло, прекрасне і потворне, свободу і рабство.</p> <p>Визначає в тексті художні засоби, пояснює їхню роль.</p> <p>Знає і вміє самостійно аналізувати твори для позакласного читання.</p>	<p>Література 1957–1990-х років</p> <p>Андрій Малишко "Україно моя", "Ти мене наклічешся ночами", "Я тебе вмирив, ніжну й жагучу", "Приходять предки, добрі і нехитрі", "Роздум" ("Чи встигну я цей камінь обтесати?").</p> <p>Поезія, "Кашовар", "Геслярі", "Балада про танкіста", "Це було на свтанку".</p> <p>Іван Багряний "Сад Гетсиманський", "Сад Гетсиманський", "Гуляйполе".</p> <p>Олесь Гончар "Прапороносці", (оглядово), "Собор", "Твоя зоря".</p> <p>Григор Тютюнник новели "Три зозулі з поклоном", "Оддавали Катрю".</p> <p>Олександр Коломійчук "Дикий Ангел", "Голубі олені".</p> <p>Дмитро Павличко "Два кольори", "Коли умер кривавий Гюрквемада", "Ти зрієш мови рідної", "Коли ми йшли удвох з тобою", "Ніч була ясна, я стежками біг", "Полечу я до Монголії: Голгофа", "О рідне слово, хто без тебе я?", "Лелеченьки" ("З далекого краю лелеки летіли"), інтимна лірика.</p> <p>Ліна Костенко "Маруся Чурай", "Мій перший вірш, написаний в окопі...", "Життя іде і все без коректур...", "Умирають майстри", "Пастораль ХХ сторіччя", "Чекаю дня, коли собі скажу...", "Моя любове, я перед тобою...",</p> <p>Василь Симоненко "Лебеді материнства", "Монархи", "Де зараз ви, кати мого народу?", "Задивлюсь у твої зіниці...", "Злодій", "Іам, у степу схрестилися дороги", * "Казка про Дурилу".</p> <p>Улас Самчук "Марія", "Волинь".</p> <p>Борис Олійник "Урок", "Сива ластівка".</p> <p>Іван Драч "Балада про соняшник", "Крила", "Чорнобильська мадонна" (уривок). "Слово" *.</p> <p>"Стоколос" *.</p> <p>"Перо і меч".</p>	<p>Експеримент.</p> <p>Письмовий твір.</p> <p>Есе естетичної і морально-етичної проблематики.</p> <p>Рольові ігри. Проблема ситуація.</p> <p>Усні та письмові твори-роздуми.</p> <p>Виразне поетичних творів, уривків з прозових творів.</p> <p>Вікторина.</p> <p>Індивідуальне опитування.</p> <p>Мозковий штурм.</p> <p>Взаємооцінювання.</p> <p>Кольорова гама.</p>
--	--	--

<p>Знає основні етапи розвитку української літератури, найважливіші факти та особливості розвитку літературного процесу. Знає особливості художньої літератури як форми суспільної свідомості, взаємозв'язок літератури з життям; естетична сутність літератури. Усвідомлює місце і значення українського красного письменства в світовій літературі. Вміє розповісти про найважливіші відомості про життя і творчість українських письменників; місце і значення вивчених творів у доробку письменника та в літературному процесі відповідного періоду. Розуміє визначальні ознаки понять: літературний метод, критичний реалізм, літературні роди; жанри. Розрізняє жанрові різновиди; поняття художнього образ, літературний характер, літературний тип; індивідуальний стиль письменника. Усвідомлює конкретно-історичне та загальнолюдське значення літературних героїв і подій, зображених у вивчених творах. Дає самостійну оцінку вивчених творів на основі літературно-критичних робіт.</p>	<p>Василь Стус “Як добре те, що смерті не боюсь я”, “За літописом Самовидця”, “Наснилося, з розлуки наверзлося”.</p> <p>Література рідного краю Твори українських письменників Молдови або твори молдавських письменників, перекладених на українську мову, даються на вибір вчителя.</p> <p>Позакласне читання Ю. Яновський Поезії збірки “Прекрасна Ут”, “Чотири шаблі”, “Дума про Британку”, “Мир”, “Жива вода”. І. Кочерга “Алмазне жорно”, “Пророк”. О. Довженко “Повість полум'яних літ”. А. Малишко Поезії збірок “Дорога під яворами”, “Синій літопис”, “Серпень душі моєї” (на вибір учнів). О. Гончар “Людина і зброя”, “Циклон”, “Берег любові”. Новели: “Модри Камінь”, “Людина в степу”, “Жінка в сірому”. М. Стельмах “Хліб і сіль”, “Зачарований вітряк”. Григор Тютюнник Збірка оповідань “Зоряні вежі” (на вибір учнів), “Хмарка сонця не заступить”. О. Коломєць “Фараони”. Д. Павличко “Яблуча”, “Концерт у царя”, “Рубає”, “Між горами в долині білі юрти”. Ліна Костенко Поезії збірок останніх років: “Неповторність”, “Сад нетанучих скульптур”, “Вибране” (на вибір учнів). “Розкажу тобі думку таємну...” “Проводи...”. В. Симоненко “Кирпатий барометр”, “Кривда”, “Бона прийшла”, “Моя мова”, “Є в коханні і будні, і свята”. Б. Олійник “Крила”, “У дзеркалі слова”, “Сім”. І. Драч “Смерть Шевченка”, “Балада про батька”, “Дума про вчителя”, “Реквієм Павлові Тичині”.</p>	<p>Есе. Опорна схема. Вербальне оцінювання. Доповіді, реферати. Публічний виступ. Слухання, читання, аналіз художніх текстів, критичних статей, довідкової літератури; Добір художніх фактів, деталей, їх аналіз і систематизація, інтерпретація з певною метою; Встановлення причинно-наслідкових причин закономірностей в художньому творі (окремо взятому чи в декількох творах одного чи різних письменників). Добір аргументів, доказів для ствердження чи спростування того чи іншого теоретичного положення, думки. Написання творів, рецензій, відгуків на літературну тему;</p>
--	--	--

<p>Самостійно аналізує художній твір. Виявляє в творі істотні ознаки того чи іншого літературного методу. Опрацьовує критичні статті, реценії на художні твори; складає тези, конспекти критичних матеріалів, використовуючи їх у власних відгуках, доповідях, рефератах. Користується різноманітною довідковою літературою. Пише твори-роздуми на літературні чи публіцистичні теми, виказуючи власне ставлення до героїв, їх вчинків, художніх особливостей, авторської позиції тощо. Усно і письмово полемізує на літературні теми; сприймає різні точки зору на літературні події, характери, типи, зіставляє їх. Доводить власну думку, правильно добираючи епізоди, переконливі деталі для характеристики персонажа, створення образу, картини. Виразно читає поезію та прозу, передає голосом думки й почуття автора, своє й авторське ставлення до зображеного.</p>	<p>Відомості з теорії літератури Різноманітність стилів і жанрів літератури. Роман у новелі. Драматична поема. Ліро-епічний твір. Поняття про кінодраматургію таїжанри (кіноповість, кіноопея, кінопоема). Кіноценарій. Роман у віршах. Жанрові різновиди лірики. Сонет. Роман-епос, роман-хроніка – жанрові різновиди роману. Жанри драматургії. Традиції й новаторство в літературі.</p>	<p>Роботи науково-дослідницького плану: складання рефератів, тез, повідомлень, доповідей.</p>
---	---	---

Критерії оцінювання

Рівні навчальних досягнень учнів	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
Незадовільний	1-2	Учень розуміє навчальний матеріал на елементарному рівні його засвоєння, відтворює якийсь фрагмент окремим реченням.
	3-4	Учень сприймає навчальний матеріал, дає відповідь у вигляді вислову (з допомогою вчителя).
Задовільний	5	Учень володіє літературним матеріалом на початковому рівні його засвоєння, відтворює незначну його частину, дає визначення літературного явища без посилання на текст.
	5	Учень володіє матеріалом та окремими навичками аналізу літературного твору, з допомогою вчителя та учнів відтворює матеріал і наводить приклад з тексту.
	6	Учень володіє матеріалом, відтворює значну його частину, з допомогою вчителя знаходить потрібні приклади у тексті літературного твору.
Хороший	7	Учень володіє матеріалом і навичками аналізу літературного твору за поданим учителем зразком, наводить окремі власні приклади на підтвердження певних суджень.
	8	Учень володіє матеріалом, навичками текстуального аналізу на рівні цілісно-комплексного уявлення про певне літературне явище, під керівництвом учителя виправляє допущені помилки й добирає аргументи на підтвердження висловленого судження або висновку.
	8	Учень володіє матеріалом та навичками цілісно-комплексного аналізу художнього твору, систематизує та узагальнює набуті знання, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження власного судження.
Високий	9	Учень володіє матеріалом та навичками цілісно-комплексного аналізу літературного твору, виявляє початкові творчі здібності, самостійно оцінює окремі нові літературні явища, знаходить і виправляє допущені помилки, працює з різними джерелами інформації, систематизує та творчо використовує дібраний матеріал.
	9	Учень на високому рівні володіє матеріалом, вміннями і навичками аналізу художнього твору, висловлює свої думки, самостійно оцінює різноманітні явища культурного життя, виявляючи власну позицію щодо них.
	10	Учень вільно володіє матеріалом та навичками текстуального аналізу літературного твору, виявляє особливі творчі здібності

		та здатність до оригінальних рішень різноманітних навчальних завдань, до перенесення набутих знань та вмінь на нестандартні ситуації, схильність до літературної творчості.
--	--	---

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Базовий куррикулум. Нормативні документи. В. Гуцу. Кишинев, 1997.
2. Аттестация педагогических работников – основа реформи образования. Н. Букун, В. Гуцу й др. Кишинев, 1998.
3. Аніскіна Н.О. Організація профільного навчання в сучасній школі. Х. Основа, 2003.
4. Антоненко-Давидович Б.Д. Як ми говоримо. К. Либідь, 1991.
5. Бернадська Н., Задорожна С. Українська література. Запитання і відповіді: Посібник для загальноосвітніх шкіл//К.: Феміна, 1996.
6. Біляєв О. М., Симоненкова Л.М., Скуратівський Л.В., Шелехова Г. Т. Навчання української мови в 10 – 11 класах: Посібник для вчителя. К. Освіта, 1998.
7. Біляєв О.М. Сучасний урок української мови. К. Рад. шк., 1981.
8. Біляєв О.М, та ін. Методика вивчення українського правопису. К. Рад. шк., 1984.
9. Бондарчук Л.І. Методику підкажує текст: Навч. посібник. Тернопіль: Мальва-ОСО, 2001.
10. Вертій О. З'ясування народних джерел творчості письменника в школі. В: Українська мова й література в школі. 2005, №3, с. 14 – 16.
11. Горошкіна О.М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю. Луганськ: Альма-матер, 2004.
12. Горпинич В.О. Будова слова і словотвір. К.: Рад. шк., 1977.
13. Горяний В.Д. Синтаксис односкладних речень. К.: Рад. шк., 1984.
14. Демчук О. Нестандартні уроки з української літератури, 9–11 клас//Тернопіль, Підручник-посібник, 2000.
15. Довга О.М. Як писати твір: Методичний посібник для вчителів-словесників. К.: Просвіта, 1995.
16. Дорошенко С.Ш. Граматична стилістика української мови. К. Рад. шк., 1985.
17. Єрмоленко С.Я. та ін. Мова і час. Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови: К. Наук. Думка, 1977.
18. Жулинський М. Заявити про себе культурою// К.: Генеза, 2001.
19. Забашта Л.І. Узагальнення і систематизація знань з української мови. 10 клас: Посібник для вчителя. К. Освіта, 1991.
20. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. К. Ленвіт, 2003.
21. Івахненко Т. Український символізм. В: Українська мова й література в школі, 2005, №7, с. 23–27.
22. Ільницький М. Література українського відродження. Напрями і течії в українській літературі 20-х–початку 30-х років ХХ століття. Львів, 1994.
23. Кващук А.Г. Синтаксис складного речення. К., Рад. шк., 1986.
24. Коваль А.П. Культура ділового мовлення. Пиsemне та усне ділове спілкування. Вид. 3-є. К.: Вища шк., 1982.
25. Кордун П.П. Вивчення стилістики в середній школі. К.: Рад. шк., 1977.
26. Козачук Г.О. Підвищення грамотності учнів: Навч. посібник для учнів. К. Освіта, 1994.
27. Кононенко В.І. Мова. Культура. Стиль: 36. статей. Київ – Івано-Франківськ, 2002

28. Крип'якевич І. Історія української культури //К.: Либідь,1994.
29. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження //К.6 , Смолоскип, 2002.
30. Лімборський І. Погранична літературна ситуація як факт художньої свідомості// Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2005, №3, с. 96–100.
31. Марко В.П., Ключок Г.Д. І вічна таїна слова. Аналіз великого епічного твору. Посібник для вчителя // К.: рад школа,1990.
32. Мельничайко В.Я. Творчі роботи на уроках української мови. К. Рад. шк., 1986.
33. Попович К.Ф. Український театр на Кишинівській сцені. Кишинів: Штіінца, 1995.
34. Наєнко М. Художня література України //К.: Просвіта, 2005.
35. Сагач Г.М. Золотослів: Навчальний посібник для середніх і вищих навчальних закладів. К. Райдуга, 1993.
36. Сліпушко О. Українська мова й етапи кар'єри ділової людини. К. Криниця, 1999.
37. Телехова О. Використання критичних праць під час вивчення української літератури// Українська мова і література в школі. 2006, №1, с. 32–36.
38. Шелехова Г., Манако А., Остаф Я. Комп'ютерні технології у навчанні мови// Дивослово. 1999, № 3, с. 33–35.
39. Яценко Т. Філософсько-світоглядні теорії епохи модернізму // Українська мова і література в школі. 2004, № 6, с. 57–60.